

מראה מקומות ללימוד עניני עירובין מחיצות ב'

פירצה יתר מעשר

תוס' הרא"ש יז: ד"ה עושין

עושין פסין ארבעה דיומדין. תימה דהא אמרינן לעיל בפ"ק הכי אגמריה רחמנא למשה גדור רובא והיכי שרינן הכא פרוץ מרובה ואפי' ברה"ר איירי כדקתני אם היתה דרך הרבים מפסקתן, וי"ל כיון דאיכא שם ד' מחיצות ואיכא דיומדין מכל צד הוי כפתח ושרי, והא דפרצה יותר מעשר אוסרת כל ההיקף ואפי' הוא גדול הרבה, מדרבנן הוי.

ריטב"א מז: ד"ה ושמעינן

ושמעין מהכא דהלכתא כר"ג כדפסק רב דהא רבא דבתרא הוא הכין ס"ל, והקשו בתוספות מהא דאמרינן במסכת ר"ה (כ"ג ב') גבי עדות החדש מקום גדול היה בירושלים ובית יעזק היה שמה ולא היו עדים זזים משם [ואיבעיא להו] בית יעזק תנן או בית יזק ומאי קושיא דאי מוקף מחיצות היה הרי יכולין להלך את כולו ואי לאו מוקף מחיצות היה אין להם אלא ד' אמות וכדאיתא לעיל, ותירצו לפי שבירושלים נפרצו פרצות וכל שיש פרצה ביותר מעשר הו"ל כאילו כולו פרוץ, ומספקא להו אם היתה התקנה לאחר שנפרצו בה פרצות או קודם לכן.

משכנות יעקב סי' קכא ד"ה עכ"פ

פסין שפי חזר שרבים כי דרך פתחי או פתח של עשר כי ומשום דאין חילוק כלל:

הייצא מכלל דבריו אלה. שעתה כרייף ובראש שביאו להך דרי דירושלים כי ולא חלקו כלל בין די מחיאות מעלייתא או שם די מחיאות וגם לא הביאו הסוגי המחלקה בזה לרוב בודאי י"ל דרך דרי הלכה היא כאשר בררנו בראיות מהא דשולא ומסוגי דשולא פסין וגם דאין הלכה כחלמדי כי וכמש"ל וכן מוכח לשונו דאמרו רביא לא מערבא כי בודאי כיונו על כל שיש עליו שם רביא קודם חיקונו וא"כ הכי כל שיש פתח י"ו אמה מה"מ רביא גמורה היא כמו שבוכחתי לעיל מסוגי דערובין דמשני לאחר שגפרו כי ומסוגי דפסתי ומכמה דוכתי ולא עוד אלא דכל שיש פתח יתור מ"י אמות מבי"ה בעל"ה המחיות והחלז שיש בו פירות כאלו ואין בה ג' מחיות שלימות בעל"ה מתורת רביא וזאת לנחכה פטור רק שם כרמליה עלי' ואם רבים בוקעים שם חלז כי רביא גמורה כיון שאין מחיות המתחברים כלל:

וכן גם פשט ד' בריעבי"א בדף ט"ז הביאם גם מעבי"ה ומה ש"י מעבי"ה דכרמליה לאו דוקא אין נראה לכו"ל דבריו מפשטן וכן משמע להדי מסוגי דאם יש לו רבי"פ כי ולי רב יוסף מ"י רבינו נגמד חזר שרוב פתחים אינם ניתנת בל"פ ודין הוא הו"ל ויתור מעשר אוסר במצוי ופרון מרובה אוסר בחלז מה יתור כי אין יתור כי והנה מה ליתור מעשר שכן לא התרת אלל פס"י בירא"י לר"מ ואי נמא דפרל"ב יתור מ"י אינו אוסר רק מדרבנן ומכ"מ רביא גמורה היא א"כ הא פרון מרובה כי ודאי דאורייתא אוסר דהא א"י הכי אגמרי רחמנא נמשא לא הפרון רובא הכי נכדי דהלל"מ היא וכמ"מ רש"י שם דמחיות הלל"מ עיי"ש בריעבי"א רק בפסין שיש אמה לכל ל"ד ובזויות אגמרי רחמנא נהחירא כמ"מ בריעבי"א שם ופי' בחו"מ ר"ש פי' עושין פסין ופרל"ב יתור מ"י אינו רק מדרבנן וא"כ בודאי נשמע במכ"מ א"ס רבי"פ אין מחיר פרל"ב יתור מ"י שהוא מדרבנן כ"ש שלא יתיר פרון מרובה איסור תורה ובי"ה דהי"ן ל"י מה ליתור מ"י כי האמר פרון כי שותח כי אטו צעי לאורכו להחמיר בשל דבריב"ס יתור מצבג תורה ובה ע"כ בפס"י בירא"י הכי גמירי לה לבחור פרון מרובה כמ"מ בריעבי"א והכי מוכחין מינה על חזר שפרון מרובה וחל"י אין צבן עומד לכל זווית דודאי אוסר מה"מ וכ"ש שלא חושיל בו רבי"פ מן פרל"ב יתור מ"י אלא ע"כ דיש שיעור לפרל"ב מה"מ וביתור מ"י בעל"ה המחיות כמו בכלאים ואחי רב לאשמעין שאין מעשיל רבי"פ להחירו וצעי רב יוסף למימר דכ"ה לפרון מרובה על השומד שאין יתור בל"פ ובאמת כך הומרא דרב מדרבנן היא דהא בכלאים מערב רב שבי"פ מחרת ביותר מעשר וכמ"מ בחו"מ בסוגי' זו ובפי' עושין פסין רק לענין שבת החמיר רב ולי' רב יוסף כשם שמתמיר לענין יתור מ"י כן נחמיר לענין פרון מרובה והדין דלענין פרון יש לנו להקל יותר שחרי הקילו בצבן נענין פסין וכתירו מה שאסור במקום אחר מדרבנן אף שיש בזויות כי רק בפסין אוקמוס אשל תורה כמבואר בריעבי"א ותוס' לכן גם צוה לא נחמיר מדרבנן לאסור רבי"פ אלא יתור מ"י לא הקילו אלא פסין ל"י מחיר זה נכון לענ"ד:

ע"פ משמע מבאן שיש שיעור לפרל"ב מה"מ ולפניו אי"כ נבאר עוד איך דינה מעשר עד י"ג אמה ושלש וכן פירש"י ז"ל: בברי' צפי עושין פסין חזר שרבים כי דרך פתחים או פרלות של עשר משמע דבל"ה לא היו רבי"י נשבה אף לזרק והיו כרמליה גמורה ואפשר דהו"י רבי"י כיון שרבים בוקעים והמחירי צענין מפני הפרל"ב וזה מבואר היפך מ"ש מעבי"ה דמחירי איירי אף בפרל"ב י"ו דלפי"ה מה"מ רביא גמורה נארוק והו"י רבי"י נשבה נארוק י"י בוקעה לרב א"ש דשבת דאסידי בקרפף יתור כי מחלוקת כי והכי רש"י ז"ל מפרש להדי' הדין דדוקא בעשר הא ל"ה"ה גא' הו"י רבי"י כלל אף לזרוק וכדעת בריעבי"א וכמו שבוכחתי מה"מ וכן הוא להדי' ברש"י שלבי כל גנוח במשנה חזר שגפרל"ב לרבי"י כי ופירש"י במגולו או בפרל"ב יתור מעשר וכי' א"י שם חכמי הזרק מרבי"י לתוכה פטור מפני שהוא כרמליה הכי דאף בפרל"ב יתור מ"י ואינו במגולו ולא מדין רבי"י ולר"י

הו"י רבי"י גמורה כיון דדרסו צ"י רבים ומשום לדי רבי"י כי ופי' ברייף ורמב"ן דמי דמפרשים למסקנא מחלוקת דרי"א ורבנן על כל החלז א"ס ברבים מעמיקים וכנסים שם ועכ"פ כל החלז הו"י כרמליה של תורה לפטור הזרק מרבי"י לתוכה ופי"ה דפרל"ב כפרון במגולו וכן משמע לי' שגא' דמחירי דקתני סתמא שגפרל"ב וכל שאקרא פרל"ב במשמע וכי' יתור מ"י הוא הנקרא סתם פרל"ב במשנה פי"ק דערובין כל פרל"ב שהיא כפער כי מפני שהיא כפחה כי וכלל דוכתן ומדל"ה אמר צדדי' במגולו משמע דאין חילוק זה ויש לדחות לפי ד' החו"מ שם בסוגי' שדחוק לפרש דהא דהו"י כרמליה היינו כשניטלו יתור מחילותיו שא"ס לא כן ג' מחיות דאורייתא רבי"י היא ופי' בריעבי"א שכבי"ה שם דישות ד"ס דכל שפתוח לרבי"י אף צבני מחיות כרמליה הו"י ומכ"מ סוגי' חו"י היא דעה ברמב"ם ז"ל שפוסק ד' מחיות דאורייתא נארוק וכפשט סוגי' זו דהו"י כרמליה בג' מחיות חו"י מחלוקת ישינה וחל"י צפי סוגי' דפרק א' דערובין מבוי שלא נשתפ"ו כי בכשירו בלתי כי ונדבר עוד קצת בזה אי"כ לקמן ולשיטת זו ראי' נכונה ממנה זו לדבריו דפרל"ב יתור מ"י מו"ל"ה מדין רבי"י של תורה ופי' עוד בריעבי"א פי' מי שהול"הו"כ גבי מברכתא כ"י אמות כי ופי' דוקא מוקפת מחיות כי והביא מהך דעדות החודש צראשוכ לא הו"י זין כי ופי' בשם חו"מ דירושלים לאחר שגפרל"ב הו"י פרל"ב יתור מעשר וכפרון כולה דמי עיי"ש ובה ירושלים רבי"י הוא משום הכך פרלות כמש"ל ש"מ דכל יתור מעשר פרל"ב גמורה מה"מ היא:

וכן מבואר בירושלמי להדי' דעכ"פ יש שיעור לפרל"ב מה"מ עכ"פ צ"ג אמה ושלש והוא דבירושלמי פי' עושין פסין הלכה כי אחר משתה מצוי שקורחו למעלה מעשרים הו"ל והוא כשר ע"ד ר' יבואל חרק לתוכו יהא חייב מבוי שגפרן צ"ג אמה ושלש הו"ל ופרל"ב מבוי ע"ד דרי"י צ"ג אמה ושלש חרק לתוכו יהא חייב כי כ"ל ויש בו שם חיצות מיוחדות עיי"ש ופירשו מבואר דמסביר ל"י כיון דלר"י כשר המצוי לעלמל כשקורח למעלה מעשר"י או שיש בו פרל"ב י"ג אמה ושלש ש"מ דאף רבנן ס"ל דמאורייתא כשר צב"ג רק מדרבנן פסול לידורו אלא מה"מ רבי"י הוא לחייב הזרק לתוכו והירושלמי ב"ה סובר דקורח משום מחיבה וגם ס"ל ד' מחיות דאורייתא לחייב הזרק לתוכו דמסתמא במצוי סתום איירי וכדעת ברמב"ם ז"ל בזה ומכאן סו"ע לדבריו ז"ל עכ"פ ע"כ לא מוכחי' ל"י אלא צ"ג אמה ושלש הו"ל ולי' יבואל כשר לכתחלה אי"כ אפשר דגם רבנן ל"פ רק מדרבנן אלא עפי' מיי"ב אמה ושלש כיון דאף ל"י יבואל פסול אף בפס"י בירא"י ודאי הזרק מרבי"י לתוכו פטור והוא יול"ה מדין רבי"י מה"מ וש"מ דיש שיעור לפרל"ב מה"מ רק עד י"ג מספקא ל"י כיון דל"י יבואל הוא שיעור פרל"ב מצוי:

ואולם לא דברי הכל הוא זה בירושלמי שהבא שיעור פרל"ב לר"י צ"ג אמה ושלש רק במחלוקת מבוארת שב"י בירושלמי גבי הא דאי ר"י א"ס היכה דרך ברבים מפסקתן כי א"ס מחלוקת שיטתיה דרי"י דתנן וכן גשרים במשולשין כי מעלמלין תחתיהן ד' ר"י כי. פי' דהתם ס"ל דלא אחר רבים ומצטלי כי ומשני כי והדר מקשה מדתני ר' מיי' כילד מערבין רבי"י עושב לתי כי כקושי' גמי' דילן ומשני החס' בעשר כאן צ"ג פי' ע"כ לא שרי ר' יבואל רק בעשר דפרל"ב מבוי בעשר אף ל"י יבואל רק בפסין הקילו צ"ג כי אלא כשדרך ברבים מפסקתן לא הקילו ר"י ומכ' מיליבון דרבנן פליגי' כי' רב' אשישא' שאל לאבא כמה חכא פרל"ב מצוי ל"י יבואל והוא אמר משלש עשר' וכה אמר הכין ומשני הכי עומד מרובי' כאן פרון מרובי' עכ"ד בקי"ו. הכי להדי' מחלוקת בזה דלחורון קמח' סובר ר"י פרל"ב מצוי בעשר רק בפסין מיקל ר"י ואולי ס"ל והכי גמירי לכו' מסכי' דכל שיש שם ד' מחיות צזויות וכמהה בואח' כשירה. אלא והכש"ד פרל"ב במצוי כשעור זה אין לנו לדעת זו. והא דמכש"ר ר"י במצוי שרוב מעשר הא ברייתא היא ואפשר מדל"ה פליג במחירי' לא ס"ל לברושלמי כברייתא זו וכמו דמקשה צ"ש דילן ולפלוג במחיותיו כי משמע דב"י למימר מדל"ה פליג במחירי' לאו דמכ"ה היא ברייתא זו. ועוד אפשר דלא

רמב"ם פט"ז הט"ז-י"ח

רמב"ם הלכות שבת פרק טז
הלכה טז

כל מחיצה שיש בה פרוץ מרובה על העומד אינה מחיצה, אבל אם היה פרוץ כעומד הרי זו מותרת, ובלבד שלא יהיה באותן הפרצות פרצה שהיא יתר על עשר אמות, אבל עשר אמות הרי היא כפתח, ואם היה לפרצה זו צורת פתח אף על פי שיש בה יותר מעשר אינה מפסדת המחיצה, והוא שלא יהא הפרוץ מרובה על העומד.

הלכה יז

במה דברים אמורים בזמן שהפרצות משלשה טפחים ולמעלה, אבל אם היו הפרצות כל פרצה מהן פחותה משלשה הרי זו מותרת, ואף על פי שהפרוץ מרובה על העומד, שכל פחות משלשה הרי הוא כלבוד.

הלכה יח

כיצד הרי שהקיף בקנים ואין בין קנה לחבירו שלשה טפחים, או שהקיף בחבלים ואין בין חבל לחבירו שלשה טפחים, הרי זו מחיצה גמורה, אף על פי שהיא שתי בלא ערב או ערב בלא שתי, וצריך שיהיה גובה הקנה עשרה או שיהיה מן הארץ עד סוף עובי החבל העליון עשרה אם הקיף בחבלים, שאין מחיצה פחותה מעשרה, וכל השיעורין האלו הלכה למשה מסיני הן.

עה"ש סי' שסב ס"ק כ"ח

כבר נתבאר דפירצה יותר מעשר אוסר את כל ההיקף בין בחצר בין במבוי וחכמים אסמכוה על פתח ההיכל דאקרי פתח דכתיב [ויקרא ג, ב] ושחטו פתח אהל מועד והיא היתה רחבה עשרה אמות ואם שם פתח היה חל על יותר מעשר היו עושין אותה יותר מעשר [ריש עירובין ע"ש] ומבואר שם במשנה דאם יש להפתח צורת הפתח מותרת אפילו הרבה יותר מעשר ולפנינו יתבאר מהו צורת הפתח אך באיזה אופן מתיר הצורת הפתח אם גם בפרוץ מרובה או דווקא בפרוץ כעומד יש בזה דיעות שונות והרמב"ם בפט"ז דין ט"ז מצריך דווקא עומד מרובה והטור חולק עליו כמו שנבאר בס"ד:

פירצה בקרן זווית

/

עירובין ה: אמר רב חנין בר רבא ... ו. לא עבדי אינשי

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף ה עמוד ב

אמר רב חנין בר רבא אמר רב: מבוי שנפרץ מצידו - בעשר, מראשו - בארבעה. מאי שנא מצידו בעשר - דאמר פתח הוא, מראשו נמי - נימא פתחא הוא! - אמר רב הונא בריה דרב יהושע: כגון שנפרץ בקרן זווית, דפתחא בקרן זווית לא עבדי אינשי

תד"ה דפתחא

תוספות מסכת עירובין דף ו עמוד א

דפתחא בקרן זזית לא עבדי אינשי - מיהו אם עשא' כעין פתח במזוזות ומשקוף הוי שפיר פתח כדאמר לעיל (ד')
ה.) דפתח ליה בקרן זזית.

רמב"ם פט"ז ה"כ

רמב"ם הלכות שבת פרק טז

הלכה כ

פתח שצורתו כיפה אם יש באורך רגלי הכיפה עשרה טפחים הרי זה צורת פתח, וצורת פתח שעשה אותה מן הצד אינה כלום שאין דרך הפתחים להיות בקרן זזית אלא באמצע.

מתני' צד. - צד: לא עבדי אינשי

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף צד עמוד א

משנה. חצר שנפרצה לרשות הרבים משתי רוחותיה, וכן בית שנפרץ משתי רוחותיו, וכן מבוי שנטלו קורותיו או לחייו - מותרים באותו שבת, ואסורים לעתיד לבא, דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: אם מותרין לאותו שבת -

מותרין לעתיד לבא, ואם אסורין לעתיד לבא - אסורין לאותו שבת.

גמרא. במאי עסקינן? אילימא בעשר - מאי שנא מרוח אחת - דאמר פיתחא הוא, משתי רוחות נמי פיתחא הוא!

אלא ביתר מעשר - אי הכי אפילו מרוח אחת נמי! - אמר רב: לעולם בעשר, וכגון שנפרצה בקרן זזית, דפיתחא בקרן

זזית לא עבדי אינשי

רש"י צד: ד"ה כגון

רש"י מסכת עירובין דף צד עמוד ב

כגון שנפרצה - בה פרצה אחת, שתופסת בשתי רוחותיה - דהיינו בקרן זזית.

ריטב"א י: ד"ה לא שבקינן

חידושי הריטב"א מסכת עירובין דף י עמוד ב

לא שבקי אינשי פתחא רבה ועיילי בפתחא זוטא. ק"ל דמשמע דבפתחא זוטא הוא דלא עיילי הא בפתחא דכוותה עיילי, ואילו לעיל אמר רב חנן משמיה דרבה משמא דרב שמבוי שנפרץ מראשו בעשר כל היכא דלא הוי בקרן זזית

ולא חיישין דילמא עיילי בפתחא רבה ושבקי לאידך, והתם שוות הם שאי אפשר לפתח מבוי שיהא ברחבו יותר מעשר, ויש לומר דשאני התם שכבר הורגלו בפתח הראשון לגמרי וגם הפתח החדש של הפרצה אינו מיושר כל כך

וכדמוקים התם בדלא בקעי בה רבים, אבל הכא שהוא בתחלת הכשר מבוי ועדיין לא הורגלו בשום פתח ובקעי בה רבים ודאי משום פתחא זוטא הוא דלא שבקי פתחא רבה הא משום פתחא דכוותה שבקי

רשב"א ו. ד"ה אמר רב הונא

חידושי הרשב"א מסכת עירובין דף ו עמוד א

ורב הונא אע"ג דלא בקעי בה רבים מאי שנא מדר' אמי ור' אסי. דעד השתא דהוה קס"ד דאפילו רב הונא לא קאמר אלא בדבקעי ביה רבים דוקא איכא למימר דמוקי לה לדרב אמי ורב אסי בדלא בקעי בי' רבים שבני המבוי מעכבין ומראין עצמן שרוצין לבנות ולסתום אותה פרצה, אבל השתא דאמרינן דאפילו בדלא בקעי בי' רבים קאמר רב הונא א"כ ע"כ פליגא דרב אמי ורב אסי דאי לא דרב אמי ורב אסי במאי מוקי לה, ואוקימנא בדאיתא בה גדודי דכיון דאית בה גדודי שמעכבין הילוך הרבים אין זה כמפולש. ואנן לענין פסק הלכה קיימא לן כרב חנן בר רבא, חדא דאיהו אמרה משמיה דרב ממש, ועוד דקאי ר"ה בריה דר"י כותי' וכדאמרינן לעיל בסמוך קסבר רב הונא בריה דרב יהושע מבוי נמי פרצתו בעשר, ועוד דלכאורה משמע דרב אשי נמי אית ליה כותיה מדקאמר לעיל מה נפשך אי עומד נפיש ניתר בעומד מרובה על הפרוץ, וכל מאן דאית לי' הכין ע"כ אית ליה ק"ו מחצר כדאיתא לעיל ופרצת מבוי בעשר, אלא שאפשר לי לדחות בזו דדילמא התם רב אשי כולה אליבא דרב הונא ברי' דר"י אמרה וליה לא ס"ל וכמו שכתבתי למעלה, ומ"מ כרב חנן ורב הונא בדר"י קיימא לן וכמו שכתבתי, הלכך כל שאין רבים בוקעין בו פרצתו בעשר אבל כשהרבים בוקעין בו אפילו לרב חנן בריה דרבא צריך צורת פתח ואם יש לו גדודי לכולי עלמא אינו צריך דהיינו דרב אמי ורב אסי ואפילו אליבא דרב הונא:

שו"ע שסא:ב ומ"ב במה שנוגע לפתחא בקרן זוית

חזו"א סי' עב אות א-ב, ד

אבל לפי חזון שיעור נאמן בדיעבד, וז"ל דלא מפסל אלא אם כל העובי באלכסון ישר מתוך עשרה עפחים עד קנה העליון, וז"ל.

(ג) בענין הפסק הגג בין תקרה למחצות, שהקי' בתו"ש על הע"ז מעירובין י"א ז' למש"כ סק"ד חזון רא"י משם ומסתבר דעובי הכותל הבולט הוא התקרה ומה שהצג אחריו לאו כלום הוא וכיון שיש אייר בין שפת העובי הבולט עד הקנה א"ל לרקף עובי הכותל עם ההצג שיבי' ככופה, וכמש"כ לעיל, ואין כאן משקוף, ומיהו אם יש צינורין באויר דבר שאינו קבוע, נראה דאינו מפסיק, ובענין דאמר שירובין י' ז' עושה פס ד"ל וכמש"כ לעיל סי' ה' סק"ד דנפתוח מד"ל אינו חולק את המצוי אף למפסל קורה משום דינא דקורה ע"ג מצוי.

סימן ח

(א) עירובין י' א' מראשו ב"ד, ומסקינן בקרן זוית דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, ונראה דקרן זוית מקרי כל שהפריכה אוכלת מזרח ודרום וכיו"ב, ואין נפקותא בשיעורא, שאפי' כל הפרכה במזרח, כל שאין כותל דרום מגיע נגד כותל מזרח, שאם יאריך כותל מזרח לדרום לא יפגע בכותל דרומי, מקרי קרן זוית, ועממא דקרן זוית משום דכל פריכה ניתרת בעומ"מ, אבל הכא כיון שאין כותל נגד כותל מזרח ב"ד דרום אי"כ לא שייך יודון בעומ"מ, והא דאמר טעמא דפתחא בק"ז לא עבדי, היינו ליתן טעם שלא נחשוב את רשות המוקף באלכסון, ותותר פריכה קרן זוית בכותל דרומי ומזרחי יחד שהגן עומ"מ על הפרכה, וזוה קאמר דלא עבדי פתחא הכי, והלכך לריק למחשב כ"י פתחים אחד למזרח ואחד לדרום, ואין טעם עומ"מ להחיק, ומיהו נפתוח מד"ע מותר, ונראה דנפתוח מד"ע מותר, חזון לעיל בה"י מצוי בריבועו אלא כחוט מתוח באלכסון מסוף כותל דרומי עד סוף כותל מזרחי ומן הכוץ ונפיים רכ"י, וכן הא דבני טעמא דפתחא בק"ז לא עבדי ביתר מד, היינו נמי לאסור אף מן חוט אלכסון ולפנים, אבל א"ל למחשב רכ"י בריבועו בלאו האי טעמא, ונראה דפרכה בקרן זוית מצטלה גם דין רכ"י מה"מ, כגון שיש פריכה ד' בכל הזווית, אין כאן לירוק דפנות ואינו יודון בעומ"מ, ואף אי האי דפתחא בק"ז לא עבדי אינו אלא מדרבנן, מ"מ אינו רכ"י מה"מ בריבוע אלא באלכסון הפריכות, ושיעור ד"ע נראה דנמדד באלכסון, אבל אי נפרץ ז' עפחים במזרח וב"ע דדרום, עדיין אין כאן פריכה ד"ע ומותרת.

(ב) היה פרוץ אמה מזרח ואמה דרום ונפץ קנה כל שבו [וגובה י'] בסוף הזוית ובין קנה לכותל מזרח אמה וכן בינו לכותל דרום אמה כזה קנה מותר לעלגל בכלו בכל ריבועו דנידון בעומ"מ בכל ז'ד, וז"ל אחי אורח דה"ג ודב"ג ומצטל לקנה, וכמש"כ תו' י' ד"ה א"ל צ"עיים בשם הר"צ"ח, והכא אף לפי קמא ש"י תו' שם לא שייך אחי אורח ומצטל כיון דנידון בעומ"מ מכל ז'ד ואין כאן אורח לקנה אלא מצד אחד, [ע"י סי' ה' ס"ק י"א] וכן אם העמידו לחי בסוף כותל דרום הותר כל המצוי מן הלחי ולפנים למערב, וכיון שהותר זה הותר גם מה שהיו ממנו ולמזרח כנגד כותל מזרח שהרי עד הפרכה איכא ג' דפנות מערב לפון מזרח, ואינו חסר רק תיקון ב"ד דרום שפרץ במלואו לכרמלית, אבל כיון שנחתקו בלחי ל"ד דרום, הוי פרוץ מקאתו לכרמלית ורובו לרבי' ומותר וכמש"כ סי' א' ס"ק מ"ה, ואפי' צרובו לכרמלית ומשעטו לרבי' מותר וכמש"כ שם, והלכך אף אם פרוץ מרובה במזרח דרום והעמידו לחי בדרום הותרו שניהן כאלו חוט מתוח מסוף כותל דרום עד כותל לפון ציושר, וכחוט מתוח מסוף כותל מזרח עד כותל מערב ציושר, כזה קנה ומיהו לחי בסוף כותל מזרח לא מהני כשארץ המצוי ממזרח למערב, ואין רוח דרומי יותר בלחי, דהוי רחבו יותר על ארכו, וכן כשמעמיד בדרום דוקא שנשאר עדיין ארכו יותר על רחבו ויתר דני מצוי, ומיהו כשעשה פס ד', א"ל לדקדק בע"י וש"י בכל גוונ, [ע"י סי' א' סק"ג] ועיקר דין פריכה בק"ז אין חילוק בין מצוי לחצר, ואוסרת אף בחצר.

(ג) וכ"ז כשאין המקום המוקף יתר מ"י אבל בחצר י"א על י"א ונפרץ בקרן זוית אמה מזרח ואמה דרום והעמיד פס בסוף כותל דרום, לא מהני וכמש"כ סי' א' ס"ק מ"ה, מיהו יש מקום ליומר כיון דאיכא ג' דפנות דחשיב רכ"י מה"מ לא חשיב פריכה למקום ההוא לענין שיבי' הפרכה יתר מ"י, ואפי' דכל שהמקום ההוא ישאר באיסורו, הפתוח לחצו כפתוח לכרמלית, מ"מ הכא דב' המוקפים תלויין זה צדו וכיון שהותר האחד הותר גם השני י"ל כל שאין פריכה י' לחוץ מ"י המוקפים מותר, ומשמש בין כותל דרום ולפון ובין כותל מזרח ומערב כזה קנה) וז"ל, ועי' לקמן סק"י דלמש"כ שם י"ל דכל שפתוח כלו עדיף ולא מקרי פריכה בק"ז והלכך העשו כזה קנה) לא מקרי פריכה ק"ז וידון בעומ"מ, וז"ל.

(ד) הא"י קרן זוית אינו יודון לפי רוחות העולם אלא לפי צדו שאר הכתלים, והלכך נראה דב' דפנות כמין ג"ס ועשה כותל כנגדו באלכסון יודון בעומ"מ כזה קנה) וכן בקרן זוית כזה קנה) ונראה דלריך עומ"מ בהאי כותל אלכסון, על הפרכה.

(ה) ונראה דסתם באלכסון מתאן ומתאן וסוף הכתלים זה כנגד זה יודון בעומ"מ כזה קנה) דהאי אלכסון יודון כדרך וכתרה, ואפי' שהמקום הנלחץ בין ז' כותלי אלכסון אין לו עומ"מ למזרח, כיון שבמקום הרחב בין ז' הכתלים הישרים איכא עומ"מ במזרח, מותר גם בין ז' כותלי אלכסון דמקרי עומ"מ כיון שפריכה צינורין פתוח מעומד, ור"ל: זה מהא דלריך לעממא דפריכה בק"ז לא עבדי הא לא"ה ניתרת הפרכה בעומ"מ והכא כש"י הכתלים באלכסון לא שייך פתחא בק"ז לא עבדי ושפיר יודון בעומ"מ וכן בצינורית דמישן שבת ק"ל א' לפרש"י יודון מחיטות אלכסון לקרקע ולמחיטות, וז"ל כיון דנידון בקרקע אין כאן מחיטות גבוהות י' במקום רחב בצינורית, שיש לאלכסון חשיבות שניה.

(ו) נראה דהא דב' דפנות כמין ג"ס אינו יודון כ"י דפנות למחשב רכ"י מה"מ היינו דוקא כש"י דפנות על שיעור אלכסון של מרובע, אבל כל שנתקרב זה כנגד זה ונחמטע אלכסון משיעור אלכסון של מרובע, יודון כ"י דפנות ויתר בלחי וקורה ולא חשיב קורה באלכסון, דל"כ אין לדבר שיעור, וז' כתלים באלכסון ומקורבין במערב ופתוחין למזרח כזה קנה) ודאי יודון כמוקף מג' רוחות, ומיהו דוקא כש"י הכתלים שוין אבל אי אחד ארוך ואחד קצר כזה קנה) אינו יותר אלא כנגד הקצר כזה קנה) ולא באלכסון כזה קנה) דהיינו פתחא בקרן זוית לפי צדו הכתלים.

(ז) ח' ב' מניח הקורה באלכסון, יש לשי' כמה לריך שיבה ב"ד הקצר, דאי אין רק דופן לפון ומערב כמין ג"ס א"ל להתיר בקורה באלכסון דהוי רחבו יותר על ארכו שאין כותל הארוך של מצוי מיתקן בקורה, [ע"י סי' א' סק"ג] ואפשר דנעינן שיבה עומ"מ עד כנגד ז' הארוך, ומיהו לענין שיעור ארך ד"ל וכתים ותנרות פתוחים לחצו וארכו יותר על רחבו נראה דמנטיף כל המצוי שמן הקורה ולפנים באלכסון.

(ח) שם תוד"ס מניח, והא אין כאן אלא ז' מחיטות, נראה דבונתם דאין סברא להתיר עלטול צרשות שאינו רכ"י מה"מ, א"י דנפתוח לרבי' ליהוי רכ"י מה"מ, ואכא חירלו כיון דקורה משום מחיטה מה"מ שפיר הוי רכ"י מה"מ אפי' נפתוח לרבי', א"י כיון דז'ו אחד ארוך כ"י והחירו עלטול אף שאינו רכ"י מה"מ, ומקום ספיקס נראה, דס"ל דכ"ג באלכסון ודאי אינו מה"מ, א"י דבקורה לא מהני מה"מ כמש"כ פ"י א' ד"ה קורה, ולחירוק קמא ז"ל דהא דאמר רבא ובאלכסון לא הוי היכר, אין פירושו דלא ניכר, אלא דבאלכסון אין משתמש דין היכר כיון דאין כאן מחיטות, וגם לפי בחרא יש לפרש כן דאם קורה משום מחיטה, יש בכהה להעמיד את המצוי במקום על תמונת אלכסון, משא"כ אי קורה משום היכר אין כאן לירוק מחיטות, וכן נראה דעת הרא"ש שכתב דחוק המצוי יכול להניח באלכסון, ולגאורא קשה כיון דסוף סוף אחרוי הקורה כרמלית והוי פתוח לכרמלית באלכסון, וכיון דבאלכסון לא הוי היכרה, וצ"ל הארוך נחשב כאין קורה מגיע מכותל לכותל כיון שאין קורה כנגדו ציושר, א"כ למה יוכרה, אבל אי עיקר טעמא משום חסרון מחיטות, שפיר יש לחלק דכתח' המצוי דאיכא

פי תקרה יורד וסותם

גמ' כה. קרפף ... כו: כי אורזילא ותד"ה הב"ע

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף כה עמוד א

קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה ובא למעטו, מיעטו באילנות - לא הוי מיעוט, בנה בו עמוד גבוה עשרה ורחב ארבעה - הוי מיעוט. פחות משלושה - לא הוי מיעוט. משלושה ועד ארבעה, רבה אמר: הוי מיעוט, ורבה אמר: לא הוי מיעוט. רבה אמר: הוי מיעוט - דהא נפיק ליה מתורת לבוד. רבה אמר: לא הוי מיעוט - כיון דלא הוי מקום ארבעה - לא חשיב. הרחיק מן הכותל ארבעה ועשה מחיצה - הועיל, פחות משלושה - לא הועיל. משלושה ועד ארבעה, רבה אמר: הועיל, רבה אמר: אינו מועיל. רבה אמר: הועיל - דהא נפיק ליה מתורת לבוד, רבה אמר: אינו מועיל, כיון דלא הוי מקום ארבעה - לא חשיב. רב שימי מתני לקולא: טח בו טיט ויכול לעמוד בפני עצמו - הוי מיעוט. אינו יכול לעמוד בפני עצמו, רבה אמר: הוי מיעוט, רבה אמר: לא הוי מיעוט. רבה אמר: הוי מיעוט השתא מיהא קאי. רבה אמר: לא הוי מיעוט, כיון דלא יכול למיקם בפני עצמו - לא כלום הוא. הרחיק מן התל ארבעה ועשה מחיצה - הועיל.

פחות משלושה או על שפת התל, רב חסדא ורב המנוא; חד אמר: הועיל, וחד אמר: לא הועיל. תסתיים דרב חסדא אמר הועיל. דאתמר: העושה מחיצה על גבי מחיצה, אמר רב חסדא: בשבת - הועיל, בנכסי הגר - לא קנה. ורב ששת אמר: אף בשבת נמי לא הועיל, תסתיים. אמר רב חסדא: ומודה לי רב ששת שאם עשה מחיצה על התל שהועיל. מאי טעמא - הואיל ובאזיר מחיצות העליונות הוא דר. בעי רבה בר בר חנה: נבלעו מחיצות התחתונות והעליונות קיימות, מהו? למאי? אי לנכסי הגר - היינו דירמיה ביראה, דאמר ירמיה ביראה אמר רב יהודה: האי מאן דשדא ליפתא אפילא דארעא דגר, ואתא ישראל אחרינא רפק בה פורתא - בתרא קני, קמא לא קני. מאי טעמא? בעידנא דשדא - לא קא שבח, כי קא שבחא ממילא קא משבחא. ואלא לענין שבת - הוי מחיצה הנעשה בשבת, ותניא: כל מחיצה הנעשה בשבת, בין בשוגג בין במזיד - שמה מחיצה. - לאו איתמר עליה, אמר רב נחמן: לא שנו אלא לזרוק, אבל לטלטל - אסור. כי איתמר דרב נחמן - אמזיד איתמר. ההיא איתתא דעבדה מחיצה על גבי מחיצה בנכסי הגר, אתא ההוא גברא רפק בה פורתא. אתא לקמיה דרב נחמן, אוקמה בידיה. אתת איהי וקא צווחא קמיה. אמר לה: מאי איעביד לך, דלא מחזקת כדמחזקי אינשי?

קרפף בית שלש, וקירה בו בית סאה; רבה אמר: אויר קיריו מיתרו, ורבי זירא אמר: אין אויר קיריו מיתרו. לימא רבה ורבי זירא בפלוגתא דרב ושמואל קא מפלגי? דאיתמר, אכסדרה בבקעה, רב אמר: מותר לטלטל בכולה, ושמואל אמר: אין מטלטלין אלא בארבע אמות. רב אמר: מותר לטלטל בכולה, אמרינן: פי תקרה יורד וסותם. ושמואל אמר: אין מטלטלין אלא בארבע אמות, לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם - אי דעבידא כי אכסדרה - הכי נמי. הכא במאי עסקינן - דעבדה כי אורזילא.

תוספות מסכת עירובין דף כה עמוד ב

הכא במאי עסקינן דעביד כי ערסלא - שהיתה פרוצה מד' רוחות וערסלא מטה דתרגום כמלונה במקשה כערסלא (ישעיה א) והם חבלין המתוחין מאילן לאילן כסדר המטה והשומר שוכב עליה בלילה ויושב בצלו ביום ורש"י גרס כי ארזילא משופע דלית לה פה ולא אמרי' פי תקרה יורד וסותם.

גמ' תוס' פו. ד"ה קורה

תוספות מסכת עירובין דף פו עמוד א

קורה ארבעה מתרת בחורבה - פי' בקונטרס דלהכי נקט רחב ארבעה דכי אמרת חודין יורדין וסותמין יהיה בין חלל המחיצה ד' דמחיצה העשויה לפחות מארבעה חללה לא שמה מחיצה משמע מתוך פירושו דכי אין בו ד' נמי היה אומר פי תקרה יורד וסותם מרוח אחת אם הוי שאר הרוחות מוקפות מחיצה והוא עצמו פירש קורה ארבעה מתרת במים בבור שבין שתי חצירות ונתן על רחבה באמצע הבור למעלה ולדבריו התם למה צריך שם קורה ארבעה כיון שהחצירות מוקפות מחיצה ואין צריך כי אם להפסיק ועוד קי"ל כרב דאמר פי תקרה יורד וסותם וקי"ל נמי כרבא לגבי אביי דקורה משום היכר ולא משום מחיצה היינו משום דבקורה שאינה רחבה כי אם טפח לא אמר פי תקרה יורד וסותם עד שיהא רחבה ארבעה והכי נמי מוכח פ"ק דשבת (דף ט.) גבי איסקופה דלפי תקרה בעינן רחבה ארבעה גבי דקאמר כגון שקירה בשתי קוראות ואין באחד ד' כו' ולאביי נמי דקאמר קורה משום מחיצה נראה לר"י דלא הוי אלא מדרבנן כמו למאן דאמר משום היכר אלא דסבר אביי דמשום היכר לא היו מתירין חכמים את המבוי אלא שעשאוהו כמחיצה דפי תקרה ולא הוי קורה משום מחיצה פירושו כמו לחי משום מחיצה דהוי דאורייתא כדאמרי' בפ"ק (דף יב:) הכשירו בלחי הזורק לתוכו חייב והא דקאמר בפ"ק (ג"ז שם:) אמילתיה דרב יהודה דאמר מבוי שאינו ראוי לשיתוף הכשירו בלחי הזורק לתוכו חייב הכשירו בקורה הזורק לתוכו פטור אלמא לחי משום מחיצה וקורה משום היכר אינו בא לומר דקורה ע"כ משום היכר ולא משום מחיצה דאפילו הוי משום מחיצה הזורק לתוכו פטור משום דלא הוי מחיצה אלא מדרבנן אלא כלומר לחי ודאי משום מחיצה אבל קורה מצינו למימר משום היכר ומיהו רב יעקב בר אבא שמקשה שם על רבא מיתר על כן א"ר יהודה דאפילו קורה משום מחיצה דאורייתא טועה היה וליתא דאפילו למ"ד משום מחיצה לא הוי אלא מדרבנן וכן משמע בסוף כל גגות (לקמן צה.) דמוכח אביי לרבה מבריייתא דיתר על כן דשתי מחיצות דאורייתא מדמתיר בקורה מכאן וקורה מכאן אע"ג דסבר אביי דקורה משום מחיצה אלא ודאי לא הוי אלא מדרבנן מיהו יש לדחות דלדבריו דרבה קא מותיב דסבר דהויא משום היכר.

תוס' צד. ד"ה בשתי

תוספות מסכת עירובין דף צד עמוד א

בשתי רוחות נמי נימא פי תקרה יורד וסותם - רש"י מפרש דרב ושמואל דפליגי בפי תקרה היינו דווקא באכסדרה בבקעה שאין לה כלל מחיצות אבל ביש לה אפי' מחיצה אחת מודה שמואל דבשלש מחיצות אמרינן פי תקרה יורד וסותם ואתי שפיר הא דנקט אכסדרה בבקעה לפי שבבקעה דווקא פליגי שאין שם מחיצה וגרס בתר הכי כי לית ליה בד' אבל בג' אית ליה ולפי זה פירוש כל הסוגיא ואין נראה דאפילו לרב בשתי מחיצות זו כנגד זו לא אמר פי תקרה יורד וסותם דהוי מפולש כדאמר בפרק קמא דסוכה (דף יח:) לכך נראה לר"י דסתם אכסדרה יש לה ג' מחיצות כדאמר בלא יחפור (ב"ב דף כה:) העולם לאכסדרה הוא דומה דרוח צפונית אינה מסובבת ולית ליה לשמואל פי תקרה יורד וסותם אלא אם כן יש שם ארבע מחיצות ומיהו לרב אפי' פרוץ משתי

שו"ע סי' שסא ס"ב - טור ב"י מחבר רמ"א מ"ב ביה"ל

אג"מ ח"א סי' קלח

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קלח

בענין אם אפשר לעשות תיקון עירוב בברוקלין בע"ה ערב חג השבועות תשי"ב. מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם יר"א באמת ובתמים כש"ת מוהר"ר יצבי הירש אייזענשטאט שליט"א.

אחדש"ט באהבה וכבוד הראוי לידידי כתר"ה. הנה בחוהמ"פ הבטחתי אחרי שדברתי עם כתר"ה בע"פ מה שנראה לע"ד בענין תקוני העירוב בברוקלין ובמאנהעטן להלכה אך ידע נא ידידי כתר"ה שאין עתותי בידי כלל אף לשעה קלה ואני משיב תיכף רק בדברים לנוגעים למעשה שא"א לדחותם ולכן נדחה כתיבתי בזה עד היום ועתה באתי לקיים הבטחתי ולכתוב הנראה לע"ד בעה"י.

והנה מה שרוצה הרב הגאון ר' רפאל בער ווייסמאנדעל שליט"א והאריך בקונטרסו לדון על העלעוואטאר בדין פי תקרה יורד וסותם להחשיב חלק גדול מעיר ברוקלין כמוקף מחיצות משום שבג' רוחות כותב שמוקפת ים ונהר וגידודי הים והנהר נעשו בבנין ע"י אדם ולא מבטלי רבים המחיצות ונשאר רק רוח אחד שאמרינן פי תקרה לדינא שהלכה כרב אף בב' רוחות כמין גאם, ועוד מחדש שפי תקרה עדיף עוד ממחיצות גמורות שלכן אף להסוברין דרבים מבטלי מחיצות אף במחיצות גמורות לא יבטלו מחיצות הנעשות מדין דפי תקרה.

ולע"ד אין לדון בזה דין פי תקרה להחשיב מחיצה מכמה טעמים. חדא מהא דמסיק הגמרא בעירובין דף צ"ה ובסוכה דף י"ט דרבא אמר ע"כ לא קאמר רב התם אלא דהני מחיצות לאכסדרה עבידי אבל הכא דהני מחיצות לאו לסוכה עבידי לא. ופרש"י בסוכה ואילו מחיצה מעלייתא היא הוה סמכינן עלה אבל לאכשורי ע"י גוד אחית לא דכי אגמריה רחמנא למשה גוד אחית במחיצה העשויה לחלל שלה אגמריה ולא לחוצה לה עיי"ש. ופשוט שגם רש"י בעירובין שכתב אע"ג דלא בעי מחיצות לשמן כולי האי מיהא לא מקילינן עיי"ש, אין כוונתו שלא רצו חכמים להקל אלא מדאורייתא לא מקילינן למילף מפי תקרה שנאמר בהלכה גם ללא נעשה לזה כמו שאין חלוק במחיצות גמורים אם נעשה לזה או לא, דכיון דהוא חדוש להקל אין לנו אלא מה שנאמר בהלכה דהוא דוקא כשנעשה לזה, דלא מסתבר לומר שיפלו דבורי רש"י אהדדי.

וא"כ פשוט שהעלעוועטאר שלא נעשה להרה"ר אינה מחיצה להרה"ר מדין פי תקרה אף אם היה נחשב מחיצה לתחת העלעוואטאר מדין פי תקרה לרבא שהלכה כמותו כמו התם שהוא מחיצה לגבי האכסדרה ואינה מחיצה לגבי הסוכה.

ומדויק לפ"ז מה שפרש"י בעירובין סוף דף צ"ד בהא דא"ר יהודה קורה ארבעה מתיר בחורבה חורבה הפרוצה ברה"ר ונאסרה בטלטול ויש בה קורה ראשיה נתונים על שני יתדות מותר לטלטל תחתיה דארבע פיותיה יורדין וסותמין ב' בצדיה וב' בראשיה עיי"ש, ולא פי' שמתיר לכל החורבה כגון שנפרצה רק להרה"ר ומתיר מצד פי תקרה לכל החורבה, ואין לתרץ משום דא"כ היה סגי גם בקורה טפח כדדייקו התוס' /עירובין/ בדף פ"ו מפרש"י דעדיין יקשה על ר' יהודה מ"ט נקט קורה ארבעה ובאופן דנפרצה גם בשאר רוחות יאמר דינו בלא נפרצה אלא לצד רה"ר ונשאר שם קורה ואף בלא רוחב ארבעה אמרינן פי תקרה ומתרת לכל החורבה. לכן צריך לומר דאף דלא נפרצה בשאר רוחות נמי כיון שלא עבידא לחוצה ממנה לא אמרינן פי תקרה דהלכה כרבא. ולכן לגבי כל החורבה לא נימא פי תקרה אף שאמרינן לגבי תחתיו דקורה ואיירי בכל אופן אף שלא נפרצה לשאר רוחות דלא תתיר אלא תחת הקורה ולכן בעינן שתהיה רחבה ארבעה כדי שיהיו מחיצות לארבעה דלפחות אינה מחיצה וצריך לדין פי תקרה לד' פיותיה בכל אופן. ודיוק התוס' שרש"י סובר דא"צ ארבעה רוחב לדין פי תקרה יהיה זה באם נעשה להתיר החצר כגון הקורה למבוי שנעשה לכל המבוי שבזה משמע להו שסובר דאמרינן פי תקרה גם בפחות מרוחב ד' דאל"כ לא היה צריך רש"י לפרש במה שמצריך ר' יהודה רוחב ד' מטעם דבעינן מחיצה לרוחב ד', הא בלא זה צריך רוחב ארבעה דבפחות לא נימא פי תקרה. אך הקשו ע"ז מקורה ד' מתרת במים שנעשה להתיר שהוא נעשה לכל החצרות ומ"מ מצריך רוחב ד' וכן מקורה שהוא רק משום היכר אף שנעשה להתיר שהוא לכל המבוי. ועוד מסתבר שכיון שמצריך רבא לדין פי תקרה שתהיה התקרה עבידא לזה שכמו שלא אמרינן בשטח אורך ורוחב כ"כ לא נימא בגובה ולכן העלעוועטאר שלא נעשה לסכך כלל אין לומר אף לתחתיו דין פי תקרה. ול"ד לעליה ע"ג ב' בתים ולגשרים המפולשין בעירובין דף צ"ה שסובר ר' יהודה דאמרינן פי תקרה, דהתם מצד המחיצות שבצדדין הוא כנעשה התקרה גם בשביל דין המחיצות שתחתיו. ומוכרח זה מהא שדוקא בגשרים המפולשין שפרש"י שיש להם מחיצות מלמטה בשני הצדדין השמיענו ר' יהודה שאמרינן פי תקרה שלכאורה תמוה טובא לרש"י דסובר שגם בלא מחיצות כלל אמרינן פי תקרה /לרבא/ לרב ואביי ובשלוש רוחות אמרינן לכו"ע א"כ הי"ל לר' יהודה לומר אף דליכא מחיצות כגון דהגשרים הן רק ע"ג עמודים אמרינן פי תקרה וגם נרויח שיהיה נוגע זה גם לדינא דעתה שאומר זה

ר' יהודה ביש ב' מחיצות אינו נוגע לדינא כלל דהא הוא רה"י לדידיה מטעם שסובר ב' מחיצות דאו' ודין פי תקרה שמעינן שסובר רק מצד יתורא דסיפא והא הי"ל לומר באופן דליכא מחיצות והיה מוכרח שהוא רק מצד פי תקרה דהא זה רצה ר' יהודה להשמיענו בדין הראשון, ולכן מוכרחין לומר שבעצם כיון שלא נעשו העליה והגשרים לתחתיהן אין לומר פי תקרה ורק מצד שני המחיצות שבצדדין שנעשו שם נחשב כנעשה גם התקרה של העליה והגשרים גם לתחתיהן שבין המחיצות ואמרינן פי תקרה.

ומה שאף לאב"י הוצרך לומר ר' יהודה ביש ב' מחיצות אף שאב"י הא סובר דאף שלא נעשה לסוכה אמרינן פי תקרה, צ"ל אליבא דרש"י דגם אב"י אפשר מודה לרבא בלא נעשה התקרה לתחתיו שלא אמרינן פי תקרה ורק בסוכה ע"ג אכסדרה שאין לה פצימין פליג דסובר דכיון שאמרינן בהו פי תקרה לאכסדרה אמרינן ממילא גם להסוכה דלא יהיו כסתרי אבל במטה ומעלה כהא דעליה וגשרים שלמעלה לא שייך ענין פי תקרה לא אמרינן נמי אלמטה גם לאב"י כשלא נעשה בשביל למטה. ואם כן נמצא שאף לתחת העלעוועטאר לא נימא פי תקרה ולא רק לרבא אלא אף לאב"י, דלא מצינו מי שיפלוג על רש"י בזה ולכן אף שלהסוברים דלא אמרינן פי תקרה כשליכא ב' מחיצות ליכא הכרח לסברא זו, ובפרט לזה שגם אב"י מודה, מ"מ כיון שלרש"י מוכרח לומר כן ולא מצינו חולקים עליו בזה מסתבר שגם התוס' וכל המפרשים סוברים כן משום דהוא מלתא דמסתבר ומוכרח זה גם מסברא. ונמצא למה שבארתי שאם היה מציאות תקרה שנעשה שלא בידי אדם לא נימא פי תקרה לא רק לרבא שהלכה כמותו אלא אף לאב"י כיון שלא עבידא גם לתחתיה דהא לא עבידא לשום דבר.

ועוד הא לש"י רש"י בסוכה י"ח בהא דאמר אב"י מודינא לך בההיא דהו"ל כמבוי המפולש דלא אמרינן פי תקרה אף שסובר כרב שאף בלא מחיצות כלל אמרינן פי תקרה הוא מטעם דכיון דאזיר פתוח לנגדו דמיא למבוי מפולש ועשוי לקפנדריא לבקעת הרבים עיי"ש בפרש"י, א"כ מפורש שסובר רש"י דבבקעי רבים ל"א פי תקרה ולכן אף באזיר שהוא פתוח רק לחצר שדמיא למפולש ונעשה לבקיעת רבים פסלו בסוכה. ואולי כוונתו שגם מדאורייתא פסול בסוכה דלענין סוכה גם עשוי רק לבקיעת בני החצר נחשב נעשה לבקיעת רבים שלא אמרינן פי תקרה משום דלסוכה הא צריך דופן מיוחד לו אף שהוא עומד בחצר. אך במפולש לאכסדרה ולא לאזיר החצר נחשב כלא נעשה לבקיעה כלל ואמרינן פי תקרה אף בכל המחיצות והטעם אינו ברור כ"כ דגם במפולש לאכסדרה שייך קצת לומר שנעשה לבקיעת בני הבתים דהא צריך גם בזה דופן מיוחד להסוכה. ואולי זהו כוונת התוס' שם שכתבו דסברא משונה היא עיי"ש, ולכן יותר מסתבר דרק מדרבנן פסלו בסוכה לרש"י משום שדמיא למפולש ולכן לא נראה הדמיון אלא שמפולש לאזיר החצר ולא לאכסדרה ולא הויא סברא משונה, וא"כ פשוט שהעלעוועטאר שעשוי ממש תחתיו לבקיעת רבים הרבה מאד אין לומר בו לרש"י פי תקרה אף אם היה נעשה גם לסכך על מה שתחתיה. והוא מדאורייתא דאם בבקיעת רבים ממש היו אומרים פי תקרה לא היה מקום לפסול בחצר מצד דדמיא.

אך על טעם זה משמע שפליגי התוס' דהא לדידהו אין חלוק בין מפולש לאזיר או לאכסדרה וכן לאזיר בקעה לענין שבת שבכולהו בזה כנגד זה לא אמרינן פי תקרה ובכמין גאם אמרינן פי תקרה, וא"כ אינו מטעם בקיעת רבים אלא משום מצרכי דיהיו שתי מחיצות דעדיפי דהוא בשתים דעריבן שעדיפי משתים דלא עריבן עיין בסוכה דף ז' ועיין במאירי עירובין דף כ"ה ודף צ' שכתב לשון זה. דאם היו סוברים טעם בקיעת רבים לא היו יכולין להוכיח שלא נימא אף בבקעה במפולש לכן אף שאין זה ראייה גדולה דאפשר דמודו עכ"פ שבבקיעת רבים אין אומרים פי תקרה אך סוברים דבחצר אף לענין סוכה לא נחשב בקיעת רבים ומ"מ פסולה אלמא שמעינן גם זה דלא אמרינן אלא במחיצות דעריבן מ"מ משמע יותר שפליגי דהא ליכא ראייה לפירושם שלא נימא פי תקרה וא"כ מה"ת נימא בעצמנו חדוש זה. עכ"פ לרש"י לא אמרינן פי תקרה בבקיעת רבים ולתוס' לא שמעינן בהדיא שפליגי, וא"כ ודאי ראוי להחמיר.

ועוד הא לשיטת הרמב"ם פי"ז משבת הל' ל"ה באכסדרה בבקעה שיש לה ג' מחיצות וברביעית אמרינן פי תקרה ומותר לטלטל שמ"מ לא הוי רה"י והזורק מרה"ר לתוכה פטור כזורק למבוי סתום שיש לו קורה עיי"ש, ואף שבקורה הוא מטעם שהוא רק משום היכר כמפורש גם ברמב"ם שם ה"ט והכא הוא מדין פי תקרה מ"מ בתרווייהו סובר שאינו רה"י וכדכתב המ"מ שהרמב"ם סובר שבג' מחיצות אינו רה"י גמור רק שאף שהוא כרמלית הא מותר מן התורה ולא אסרו בקורה שאיכא היכרא וכן באופן שיש דין פי תקרה אף שליכא היכרא בזה כגון שאינה בריאה לקבל אריח או שהיא למעלה מעשרים או שהוא רחב מעשר אמות או אולי כיון שהוא קירוי ורחב הרבה סובר שאינו היכר קורה או שאינו במבוי אלא בחצר וכהא דאכסדרה שנמי אינו כמבוי וקורה לא מהני אלא במבוי לא אסרו כיון

שיש לו מחיצה דדין פי תקרה ואינו כשאר כרמלית. על כל פנים כיון שפי תקרה אינו עושה לרשות היחיד לא מסתבר שתחשב מחיצה לחצות ברה"ר ובמקום שרבים בוקעין. אך בזה הרבה חולקים עליו. ועוד הא שיטת התוס' בערובין דף צ"ד דפי תקרה הוא מדין פתח ולכן סברי שלא אמרינן פי תקרה בקרן זוית משום דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי דלא כפרש"י שם /עירובין צד/ וכן סובר גם הרא"ש שם ופסק כן גם הטור /או"ח/ בסי' שס"א וכן גם הש"ע שם שם בסעי' ב' פסק כן עיין במג"א סק"ד וכן סובר הרמב"ם בפ"ז הל"ה לפי הכ"מ על הא דכתב והוא שלא תהיה באלכסון עיי"ש ובב"י /או"ח/ סי' שס"א. וא"כ אף אם היה העלעוועטאר באופן שאמרינן פי תקרה היה זה רק במקום שהולך בשוה ולא בהמקומות הרבות שהולך באלכסון.

ונמצא מסקנת הדברים שלרש"י והרמב"ם אין לומר כלל פי תקרה בהעלעוועטאר בכל אופן שהיה נעשה ובאופן שהוא נעשה עתה אליבא דרבא שהלכה כמותו אין לומר פי תקרה לגבי רה"ר לכל המפרשים וממילא אין לומר גם לא לתחת העלעוועטאר אף רק לטעם א' משום דנמצא שהוא מד' רוחות שלא אמרינן פי תקרה אליבא דתוס' ורוב הפוסקים. וגם מסתבר כטעם הב' שגם לתחתיו אין לומר כלל פי תקרה ולא רק לרבא אלא אף לאביי אין לומר כדבארתי. וא"כ אינו כלום היתר של פי תקרה מהעלעוועטאר.

והנה למה שבארתי יש מקום לתרץ דברי רש"י /עירובין/ בדף פ"ו התמוהין מאד שכתב בהא דר' יהודה דקורה ארבעה מתרת בחורבה משום שסובר שמחיצה תלויה מתרת כר' ישמעאל בר' יוסי שהקשו התוס' הא הוא מדין פי תקרה ואשכחן רב דסובר דמחיצה תלויה אינה מתרת אלא במים ומ"מ סובר פי תקרה. עיי"ש. דרש"י מחלק בין היכא שנעשה להתיר את כל החצר והחורבה וכן כגון בהא דאכסדרה בבקעה שבזה אמרינן פי תקרה ולא נחשב כמחיצה תלויה שהרי נחשבת כמגעת עד הקרקע והגדים שבוקעין הוא כבוקעין דרך פתח וליכא שום חסרון בהמחיצה שלא סותר לה שום דבר לומר שאינה מחיצה. ובין הקורה ארבעה שאף שיש להחורבה שאר המחיצות לא מתרת את כל החורבה כיון שלא עבידא לה אף שמתרת את המקום שתחתיה שעבידא לזה ונמצא שהוא חסרון בהמחיצה שמה שלא הותרה החורבה כולה הוא סותר ואומר שאינה מחיצה. שלכן סובר רש"י שאף למקום שתחתיה תלוי בדין מחיצה תלויה דלמ"ד אינה מתרת מצד בקיעת גדיים שהטעם משמע משום שבקיעתן סותר להמחיצה שכיון שהוא מחיצה ולא פתח הרי בקיעתן מראה שאינה מחיצה, ומטעם זה הוא רק בבקיעת גדיים שנראה הסתירה ולא בבקיעת דגים שאינן נראין כדפרש"י בשבת ק"א. לכן גם בפי תקרה דקורה ארבעה אין להתיר אף לתחתיה לא מצד בקיעת הגדיים שאינה סתירה בפי תקרה ל"מ לתוס' שהוא מדין פתח אלא אף לרש"י יודה שיש לו מעלת פתח אבל הדין שאינה מתרת כל החורבה הוא הסותר ואומר שאינה מחיצה וגם זה הוא נראה ומה לנו אם נסותר כח המחיצה מצד שנראה מבקיעת גדיים או מצד שנראה מאיסור החורבה. ולמ"ד מחיצה תלויה מתרת אף שגדיים בוקעין ואינו חושש כלום להסתירה לבטל כח המחיצה גם הקורה ארבעה אף שאינה מתרת את כל החורבה מתרת מיהא לתחתיה ואינו כלום מה שסותר לבטל כח המחיצה ולכן פי' שר' יהודה סובר שמחיצה תלויה מתרת. והנה הרב הגאון ר' רפאל בער ווייסמאנדל שליט"א בסוף קונטרסו מוכיח שפי תקרה עדיף ממחיצות גמורות שלא בטלי בבקיעת רבים אף למ"ד דבטלי רבים מחיצתא גמורות מהא דלהרשב"א שסרטיא ופלטיא הוא רה"ר אפילו בדלתות מדינה נעולות יקשה מ"ט לא הוי כל ביהכ"נ רה"ר דבשביל מה שהוא גם מקורה לא יעשה יותר רה"י אלא שמצד הקירוי אמרינן פי תקרה שעדיף שלא אמרינן רבים מבטלי מחיצתא ונתן טעם על זה. אבל ודאי אין לומר כן ואף באופן שלא שייך פי תקרה מצד הקירוי הוא רה"י אף להרשב"א וגם הא בעזרה לא היה פי תקרה שלא היה מקורה והיה רה"י לשבת. וקושיתו אינה כלום דגם הרשב"א מודה שאם הרבים צריכים להיות במקום מוקף מחיצות דוקא כמו בביהכ"נ ועזרה דמקדש הוא רה"י וכן בכל קבוץ רבים באופן שרק מצד המחיצות נקבצים שם ורק בסרטיא ופלטיא שהרבים הנקבצים אינם צריכים להמחיצות אך שמ"מ עשו שם מחיצות מאיזה טעם סובר שלא מהני לסלק דין רה"ר ולהשיטה שבתה"ד סי' ע"ג אין בו דין רה"ר משום שעכ"פ לא דמו לדגלי מדבר אבל לא נעשה רה"י כמו במקורה וזה פשוט וברור.

גמ' סוכה יח. איתמר סיכך ... יט. דלא להכי עבידי ורש"י יט. ד"ה דמחיצות

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף יח עמוד א

אתמר, סיכך על גבי אכסדרה שיש לה פצימין - כשרה. שאין לה פצימין, אביי אמר: כשרה, ורבא אמר פסולה. אביי אמר כשרה אמרינן: פי תקרה יורד וסותם. רבא אמר פסולה: לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם. אמר ליה רבא לאביי: לדידך דאמרת פי תקרה יורד וסותם - אפילו הפחית דופן אמצעי! - אמר ליה: מודינא לך בההיא, דהוה ליה כמבוי המפולש. לימא אביי ורבא בפלוגתא דרב ושמואל קמיפלגי, דאתמר: אכסדרה בבקעה, רב אמר: מותר לטלטל בכלו, דאמרינן פי תקרה יורד וסותם. ושמואל אמר: אין מטלטלין בה אלא בארבע אמות, דלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם. אליבא דשמואל - כולי עלמא לא פליגי. כי פליגי אליבא דרב; אביי כרב. ורבא אמר לך: עד כאן לא אמר רב התם אלא דמחיצות לאכסדרה הוא דעבידי, אבל הכא דלאו להכי עבידי - לא.

תוס' פו: ד"ה גזוזטרא

תוספות מסכת עירובין דף פו עמוד ב
גזוזטרא שיש בה ארבעה על ארבעה כו' - משמע דכי אין בה ארבעה על ארבעה אינו ממלא אבל גזוזטרא עצמה הויה רה"י וכן גזוזטרא דמתני' דקתני אין ממלאין הימנה אא"כ עשה לה מחיצה עשרה אבל גזוזטרא גופה הויה רה"י ומטלטל בכלו ותימה כיון דאין לה מחיצות אמאי הויה רה"י והא טרסקל לא הויה רה"י אפילו לר' יוסי בר יהודה אלא משום דהדרא מחיצתא כדאמרינן בפרק בכל מערבין (לעיל דף לג:) וי"ל דבקיעת דגים לא הויה בקיעה ואמרינן גוד אחית אבל בטרסקל איכא בקיעת גדיים א"נ סתמא פתוח לרה"י והויה כחור היחיד ור"י האריך בזה בריש כל גגות גבי מחיצות שאין ניכרות וא"ת כי אין בה ד' אמות על ד' אמות לישתרי למלאות לפ"ה שפירש בסוף כל גגות (לקמן דף צד:) דאמר פי תקרה בכל ארבע הרוחות וי"ל דהכא איירי דעבידא כי ארזילא באלכסון כעין גגין שלנו דלא אמרינן פי תקרה יורד כדאמרינן בעושין פסין (לעיל דף כה:) אי נמי כגון שהגזוזטרא אינה שוה ומליאה פגימות כל סביבותיה דאין פי תקרה אי נמי כשאין טפח בעובי הגזוזטרא דמשמע מפירוש הקונטרס דסוף פרק קמא דסוכה (דף יח:) בשמעתא דאכסדרה שיש לה פצימין דלא אמר פי תקרה יורד וסותם אלא אם כן יש בעובי התקרה טפח.

רשב"א שם ד"ה ה"ג

חידושי הרשב"א מסכת עירובין דף פו עמוד ב

ה"ג רש"י ז"ל אלא קל הוא שהקלו חכמים במים. ופי' הכי ז"ל אלא ליתא לדרב יהודה אלא כרב הונא למעלה ממש קאמרי דבהיכר מחיצה סגי, והראב"ד ז"ל גריס ג"כ אלא קל הוא שהקלו חכמים במים אלא שפי' בענין אחר ואמר דרב יהודה לא אמר צריך לשקע אלא לרשב"ג אבל לת"ק דאמר בין מלמטה בין מתוך אוגנו ודאי אין צריך לשקע כלל דקל הוא שהקלו חכמים במתניתין במים להתיר אף במחיצה תלויה אפילו אינה מגעת למים ואפילו אזיל דלי ומייתי מאידך גיסא, ורב נחמן דאמר כת"ק וקיימא לן כוותיה, והלכך מסקנא דשמעתא כרב הונא דאפילו רב יהודה הכי ס"ל, והביא הראב"ד ז"ל ראייה מגזוזטרא שהיא על המים דסגי לי' במחיצה עשרה בין מלמעלה בין מלמטה כלומר מלמעלה תחת הגזוזטרא ממש בין מלמטה במים אע"פ שמחיצת העשרה העשויה מלמעלה תחת הגזוזטרא אינה מגעת למים וכ"ש שאינה משוקעת והא מתני' אתיא כרשב"ג אליבא לדעת רב הונא והלכך עבדינן כוותיה, ולפי דבריהם כל היכא דאיכא מחיצה אע"פ שאינה רחבה ארבעה אפילו למעלה ממש מתוך אוגנו ואי נמי קורה ארבעה דאיכא פי תקרה יורד וסותם מותר, ובלבד שיהא ניכר שנעשה בשביל המים הא לאו הכי לא, והיינו טעמא דגזוזטרא דאע"ג דרחבה ארבעה או יתר ואפילו נתונה בקרן זזית שיש לה שתי מחיצות גמורות עד המים ושתיים נמי דעריבן אפילו הכי לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם, והיינו טעמא נמי דתנאי דפליגי עליה דר' יהודה

דאמר גבי בור שבין שתי חצרות וגבי אמת המים העוברת בחצר לא תהא מחיצה גדולה מן הכותל שביניהם, וכתבו בתוספות דעל זה סומכין העולם שיש להם בתי כסאות על המים ואין המחיצות מגיעות עד המים ששופכין משם שופכין בשבת ומשום דקיימא לן כרב הונא, ואע"ג דאמרינן לקמן גבי גזוזטרא שהיא למעלה מן המים ועשו לה מחיצה גבוה עשרה טפחים לא שנו אלא למלאות אבל לשפוך אסור, לית הלכתא הכין אלא כלישנא בתרא דמסיק אפילו לשפוך דבשל סופרים הלך אחר המיקל, זו היא שיטתן של רש"י והראב"ד והר"ז הלוי ז"ל:

מחיצה תלויה

חזו"א סי' עט [ד] אות י-יב

סימן טז

הערות שלא בעיון בספרי המפרשים והפוסקים דל.

עירובין כ"ח ב, הו"ד"ה הואיל וכו' דבקל יכול למתקן. ז"ע מ"ט כפניות דמטמא עומתא אוכלין ונקא בכסף מטבר ומ"ט קור דנקא ואינו מטמא עומתא אוכלין, ואי דקור חשיב כעור ותקנו קשה א"כ לא יבא נקה בכסף מטבר כמי שאין לוקחין עור במטות מטבר אפי' ע"מ לשלקו, ונראה דאף בכבר שלקו אינו נקה דלא חשיב פרי מפרי שאינו פרי, וע"כ שאין קור כעור אלא ככפניות והא דתון קור מטמא עומתא אוכלין דלא קריין צו מכל האכל אשר יאכל כיון שאין נטעין אדעתא דקורא וכמשי"כ תוי לעיל ד"ה קור, אבל כפניות היא פרי ענוה אפי"ג דלא נגמרה עדיון מ"מ כיון דראוין למתקן מקרי אבל ופאשר דאין כינת תוי דכפניות קל למתקן יותר מקור אלא קל למתקן יותר מעור דאי הוי כעור בלחמה לא הוי נקה בכסף מטבר וכמשי"כ שלא הוי מטמאין עו"א, אבל חילוק קור מכפניות לענין עו"א הוא משום דלא נטעי אינשי אדעתא דקורא ובלבד כל שלא שלקו אינו צביל האוכלין.

ל"ב ב' שמעתי נגדול ציבורי, יב נשי נבא לקי ל"ו ב' דכוף היום קונה עירוב ולדידי' כבר זה היום חול ולמחר קדש הוי עירוב כמשי"כ תוי שם ד"ה מ"ט, ובי"ה שמעתי ציבורי"כ וע"כ ל"ל דכאי תנא סבר ההלכה היום ק"ע, וצ"ט דכאי אוכל סעודה הראוי סברי סוף היום ודוהק, ופאשר ד"ה אפי' כמיד ההלכה היום ומשום תוספת יו"ה"כ קפרכי להו לבי"ט, ולפי"ז ל"ל דלבי"ט סוף היום של היתר, ק"ע, וכמשי"כ ריעב"א, אבל דוחק דפליגי צב"ט וצ"ה, ופאשר ד"ה הלך בין אכל הראוי אלא יומא קגריס וצין איסור חפלא.

שם רש"י ד"ה עירוב ה"י לזבש שהורים וכו', משמע דלחנני' אליבא דבי"ט לא מהני עירוב דרגליו, ול"ע מי הכריח לרבינו לפרש כן. שם בגמ' והולך לשהורים כו', יש לעי' הא מצוה לקי ל"ד אי דכיון דאי צפי אמטווי מ"מ ממעו ל"י חשיב עירוב וכו"ג מני ממעו דרך לבי"ט, וי"ל דש"ה"כ דלא נחבין לשהורים שיקנו לו שניתה, ועוד י"ל דלבי"ט אליבא דחנני' לא מהני מני ממעו ל"י.

ל"א א' רש"י ד"ה אי הכי וכו' ויצאו אלנו, נראה דמירוי דנחבין לשבות חוץ לקבר דאי נחבין לשבות על הקבר ה"א מצוה ל"ד אי צמגל דלריך שיציאו לעירוב על המגדל ופאשר דדוקא באין עירובו במקום שניתחו צעין שיכול להביאו אבל בעירובו במקום שניתחו ציכול ליענו ולאכלו סגי, כיון דאכלו חוץ ד"א של שניתחו, ופאשר דכל שהעירוב חוץ ד"א של שניתח חשיב כל ד"א במקום שניתח, ודוקא כשהעירוב חוץ לד"א צעין שיכול להביאו למקום שניתח ממש.

ל"ב ב' מתני' אין עירובו עירוב, נראה דאפי' למ"ד לקי ל"י א' סוף היום קונה עירוב חוץ כאל עירוב דקשה לכיון סוף היום וע"כ א"ל ליעלו צסוף היום ממש ובעין שכתבו תתי' לעיל ל"י ב' ד"ה ולפרש דלרבי וכו' עירובו אפי' אי תהלה היום ק"ע, ועוד דלמא צי"כ"ש יומא וכו' עירוב"ש ק"ע ואי אפשר ליעלו צי"כ"ש מספיקא.

ל"ג א' גמי לימא קסברי רבנן לרדיון אסורין, למאי דמסיק בסמוך דכלכלה משלימתו ל"י לכאורה כרמלית היא, ופאשר דאין הכלכלה קבועה ואין כרמלית צבליס וכמשי"כ תוי שבת ק"ה א', ומיהו צתי' לקי ד"ה הואיל פי' כלכלה כרמלית, ופאשר דצמה דפריך האי חילן כו' סבר הא דאמר אלא ארושא, ושפיר י"ל אסיפא ומשום כרמלית, ולמאי דמתרין ר' ירמיי מצוה צתי' ד"ה הואיל בין לפי רש"י"ס וצין לפי תוי דשבות מיהא איכא.

שם תוי ד"ה וכו', לעיקרו של חילן שהוא מקום שניתחו ממש, נראה להכריח דבעין שיציאו למקום שניתחו ממש ולא סגי צמה שיציאו חוץ ד"א מיהא דאמר לקמן ל"ד א' צמגדל הואיל ויכול לנטותו ומשני צמסומר הא מ"מ יכול להביא העירוב חוץ ד"א של שניתח דכ"א כי שנת למעלה יש לו ד"א גס למטה וכמשי"כ ק"ה

לרף הא שראוי לסוגרו וגם עתה הוא כעין שער, והדברים מהמניחים, ודלוי ל"ה אינו מתיר אלא בשעה שהוא צבוי ולא בזמן שהוא הרים ואינו ענין למחוסר קריצה ולא לדלת הראוי לנטול, וגם סוף שהוא כעין שער אינו כליס א"ס אינו כדון שער, איצרא למשי"כ ס"י ז' סק"ז צ"עור ה"ה"ס צשראנק של מוכסין היו משקוף גמור וחשיב ל"ה.

ע' מש"כ שדלוחה בלא ל"ה, יש מקום להקל צב"ס ק"ה, ע"י מש"כ צ"אך לעיל ס"י י"ד.

י' מש"כ ס"י ז' צפי דברי הג"א דא"ס המשקוף משולב צידות חוץ המזוחות פסול ל"ע וע"י ס"י ז' סק"ט, וסק"י.

יא' מש"כ ס"י ז"ל להכשיר קנים אחורי הכותל תמוה מאד, והוראת הגאון ר"מ ז"ל תמוה, ואולי צכנון ז"ל חן למודין הלכה מפי משה, והנה הגאון ז"ל דן צב"ט גס צב"י ל"י וצ"ל קוטיס ס"י ל"ד, ומצוה"ר ש"ס שהגאונים הפמ"א והצב"י"ש והת"ש כל"ס שויס לאסור, וא"ס כי הביאו ראיות ועל ראיותיהם דן הגאון ז"ל, מ"מ הדבר א"ל רא"י דאחורי הכותל חן לי שום יחוס למה צכפניס מן הכותל וכל שצין הכהלים חן מזוחות אלא כל החויר פרוץ צמגלו חן כאלן פתח, וכבר הוכיח הד"מ שאין הכותלים כמזוחות מיהא דקורה לא הוי ל"ה וכמשי"כ ה"ה"ס ז"ל ש"ס [וגם לא דנו אלא שראשי הכתנים יחשבו כמזוחות אבל כתנים עלמן לית דינא ודיינא] וא"ס יעמיד אחורי כותל קנה צב"ט י"י היתכן שצב"ט יהול על הקורה ש"ס ל"ה, ואין למצוי עסק עם מה שאחורי כותליו, וכבר אמרו עירובין ל"ב ב' ואילו השהי' אח גיפ"ה"ס גדולה גמי אסורה ח"ל כת"ס סילוק מחינות הוא כו' וכו"ג השהי' מצפניס ואין מזוחות צולגות סילוק מזוחות היא, וצ"ל קוטיס ס"י ל"ד שהיא אחריניתהא משנת תק"ץ כנראה חזר צו מקמייתא, והעמיד יסוד על מש"כ שהיא צולגת הקנה ממעל לכותל אל הלל המצוי, ואפי"ג דצב"ט מן הארץ ג"ט מ"מ לא הוי גדייס צוקטין, [לא פ"י כותה ח"ל למה חן גדייס צוקטין ואולי כותה למשי"כ תוי שבת ק"ה א' ד"ה י"ט, דצמשהו לא חשיב צוקטת גדייס] ותמוה וכו' חן גדייס צוקטין מאי הוי, וכו' מהני גוד אחית לעשות מזוחה הלא גס לצוד לא מהני דהוי פתחי שימא, וכמשי"כ שאין מזוחה ע"י גוד אחית, ועוד גוד אחית כזה לא שמשנו ומחילה תלוי אינה מתרת אפי' עשה למטה ג"ט דלא הוי גדייס צוקטין, וכדאמר עירובין י"ב א' קל הוא שהקילו הכמייס צמייס אלמא דצחורצ"ה אפי' העמיד על הארץ ג"ט ואח"כ תלה המחילה דניכא צוקטת גדייס גמי פסול, דאי כה"ג כבר חן כאלן קולא צמייס דכ"א צוקטת דניס ל"ט צוקטת כדאמר שבת ק"ה א', וכן עירובין ע"ז ב' צסוגיל דעומיר צברצ מצוה"ר דלריך עומיר חוץ י"ט דוקא, דל"ג"כ מש"ל עומיר צבעמיד קנה סמוך לארץ ג"ט ואח"כ תלה מחללת ז"ט והצביחה ז"ט פחית משהו, אלא עומד מרובה חוץ י"ט צעין, וכן שמשע ש"ס שלהי סוגיל דאמר ר"א מחילה תלוי איצט"י ל"י ופרש"י דמצטיא ל"י נהי דנא מהני מחילה תלוי א"ס הפרוך למטה מרובה מ"מ א"ס העומד מרובה מצטיא ל"י, וקשה דא"ס אחית דמצטיא ל"י א"ס עומיר מהני חף גדייס צוקטין, ל"ל מחילה תלוי, חף צבעמיד כדי למטה ולמעלה חף עפחוס ומשהו חשיב ל"י ולעיל פריך צכפשיעות אי מוקיס ל"י תתלו חו"ל מחילה שהגדייס צוקטין, אלא ע"כ ר"א מוקי ל"י צאיכא למטה גדור ג"ט והינה פרוץ יותר מני"ט ואח"כ העמיד ד"ט ואפי"ג דצולג חוץ מ"מ מ"מ מצטיא ל"י דחושיל משום עומיר, ולפי"ז ל"ל דא"ס היכ עומיר חוץ י"ט ודאי מהני לר"א, אלא דמצטיא ל"י משום דמחילה שחון ל"י"ט משליס לעומיר, ול"ע (ע"י לעיל ס"י י"ג).

יב' ומשי"כ ה"ה"ס דא"ס הקורה צרא"ש המצוי הוא ל"ה וכשר אפי' צרצ"ט מ"מ אפי' חן צוקרה עפה, א"ל לומר כן דכל כהאי לא הוו סתמו לן צגמי והלא סת"ס קורה צרא"ש המצוי הוא, וע"י עירובין ח' ב' מצוי שצ"ד אחד ארוך כו' וא"ס הוא ל"ה צאלכסון גמי כשר, ומה דקשה ממזוחה נצבאר לעיל ס"י י"ד.

16

שבת קא. אמר רב הונא ... שמה בקיעה

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קא עמוד א
אמר רב הונא: הני ביצאתא דמישן אין מטלטלין בהן אלא בארבעה. ולא אמרן אלא שאין בפחות משלשה ארבעה, אבל יש בפחות משלשה ארבעה - לית לן בה. ואי מלינהו קני ואורבני - לית לן בה. מתקיף לה רב נחמן: ולימא גוד אחית מחיצתא! מי לא תניא, רבי יוסי ברבי יהודה אומר: נעץ קנה ברשות הרבים ובראשו טרסקל, זרק ונח על גביו - חייב. אלמא: אמרינן גוד אחית מחיצתא, הכא נמי נימא גוד אחית מחיצתא! מתקיף לה רב יוסף: ולא שמיעא להו להא דאמר רב יהודה אמר רב, ומטו בה משום רבי חייא, ותני עלה: וחכמים פוטרינן! - אמר ליה אביי: ואת לא תסברא? והתניא: עמוד ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבעה ואין בעיקרו ארבעה ויש בקצר שלו שלושה, זרק ונח על גביו - חייב. אלמא, אמרינן: גוד אחית מחיצתא הכא נמי: גוד אחית מחיצתא! - מידי איריא? התם - הויא ליה מחיצה שהגדיים בוקעין בה, הכא - הויא לה מחיצה שאין הגדיים בוקעין בה. אמר ליה רב אחא בריה דרב אחא לרב אשי: גבי ספינה נמי, הא איכא בקיעת דגים! - אמר ליה: בקיעת דגים לא שמיה בקיעה

תוס' שבת קא. ד"ה זרק

תוספות מסכת שבת דף קא עמוד א
וזרק ונח על גביו חייב - למאי דס"ד השתא דאין חילוק בין מחיצה דמים לשאר מחיצות וס"ד נמי דלא פליגי רבנן עליה דרבי יוסי ברבי יהודה לא מצי לאקשווי אמאי הא תנן בפ' כיצד משתתפין (עירובין דף פז:): גזוזטרא שהיא למעלה מן המים אין ממלאין הימנה אא"כ עשו לה מחיצה י' מה צריך מחיצה י' בלא מחיצה י' תסגי כמו בטרסקל דדוקא על גביו חשיב ליה ר' יוסי ברבי יהודה רה"י אבל למטה לא דלהכי לא אהני גוד אחית אי נמי הא דבעינן גבי גזוזטרא מחיצה י' היינו לטלטל אבל לזרוק לא בעי מחיצה י' כמו בטרסקל והכא הכי פריך לימא גוד אחית דכי היכי דא"ר בר' יהודה גוד אחית כשאין שם מחיצה י' למיהוי רה"י להתחייב ה"נ בספינה שיש שם מחיצה י' אית לן למימר גוד אחית אף לטלטל.

תוס' עירובין פו: ד"ה גזוזטרא

גזוזטרא שיש בה ארבעה על ארבעה כו' - משמע דכי אין בה ארבעה על ארבעה אינו ממלא אבל גזוזטרא עצמה הויא רה"י וכן גזוזטרא דמתני' דקתני אין ממלאין הימנה אא"כ עשה לה מחיצה עשרה אבל גזוזטרא גופה הויא רה"י ומטלטל בכולה ותימה כיון דאין לה מחיצות אמאי הויא רה"י והא טרסקל לא הוי רה"י אפילו לר' יוסי בר יהודה אלא משום דהדרא מחיצתא כדאמרינן בפרק בכל מערבין (לעיל דף לג:): וי"ל דבקיעת דגים לא הויא בקיעה ואמרינן גוד אחית אבל בטרסקל איכא בקיעת גדיים א"נ סתמא פתוח לרה"י והויא כחור היחיד ור"י האריך בזה בריש כל גגות גבי מחיצות שאינן ניכרות וא"ת כי אין בה ד' אמות על ד' אמות לישתרי למלאות לפ"ה שפירש בסוף כל גגות (לקמן דף צד:): דאמר פי תקרה בכל ארבע הרוחות וי"ל דהכא איירי דעבידא כי ארזילא באלכסון כעין גגין שלנו דלא אמרינן פי תקרה יורד כדאמרינן בעושין פסין (לעיל דף כה:): אי נמי כגון שהגזוזטרא אינה שוה ומליאה פגימות כל סביבותיה דאין פי תקרה אי נמי כשאין טפח בעובי הגזוזטרא דמשמע מפירוש הקונטרס דסוף פרק קמא דסוכה (דף יח:): בשמעתא דאכסדרה שיש לה פצימין דלא אמר פי תקרה יורד וסותם אלא אם כן יש בעובי התקרה טפח.

פנ"י סוכה טז. ד"ה במשנה המשלשל

בד"ה הא אפשר לצמצם כו' מיהו קשה להאי פירושא דאין דומה שיתכבול סכך כשר בפסול כו' כמו שפירש בקונטרס כשחבטן דלעיל כו' עכ"ל. ^(ל) לכאורה לא ידענא מאי קשיא להו שהרי לעיל [ט' ע"ב תד"ה הא] בהעושה סוכתו תחת אילן כתבו התוס' להדיא כל שסכך הכשר לחד צילתה מרובה תו לא מיפסיל מחמת צירוף סכך פסול והא דמוקי לעיל כשחבטן היינו כשסכך הכשר אין צילתה מרובה אלא ע"י צירוף העליון וכן הבינו תוס' לעיל בשיטת רש"י, א"כ לפי"ז אין מקום לקושייתם כאן דהא בהאי דהכא כיון דמוקמינן לה בנכנס ויוצא או במעדיף א"כ לפי"ז יש בסכך הכשר לחד צלתה מרובה א"כ אין אנו צריכין לבטל סכך פסול בכה"ג. ונראה דהתוס' דהכא ס"ל כשיטת ראבי"ה וראב"ן שכתבו לעיל דהיכא שסכך הפסול כנגד סכך הכשר הפסול מבטל הכשר אם לא כשחבטן וכדמוקי [לה בגמרא], א"כ לפי"ז הוי מקשה הכא שפיר והיינו נמי כדפרישית לעיל [י' ע"א בפריש"י ד"ה תתונה] דרש"י נמי ס"ל כאותן הפוסקים אלא שכבר כתבתי לעיל דלאותן הפוסקים נמי היינו דוקא כשהפסול העליון על גבי סכך הכשר דא"כ עיקר הצל בא מן הפסול שהעליון גורם הצל, משא"כ הכא דלהיפך הוא שהסכך העליון הוא כשר שהרי מונחין על השפודין וא"כ הרי זו דומה להא דתנינן לעיל פירס סדין תחתיה מפני הנשר שכתב רש"י להדיא דלא מיפסיל אלא משום שאהל מפסיק ביניהם. א"כ לפי"ז לא שייך הכא האי טעמא כדפרישית במשנתנו א"כ לא שייך הכא ביטול אלא כיון שהכשר צלתה מרובה מש"ה כשירה וכ"ש דלא קשה מידי לפר"ת דלעיל בד"ה פירס עליה סדין, ולענ"ד צ"ע ליישב דברי תוס' כאן ודו"ק:

בא"ד וניחא לפי גרסתו דלא קיימא חשתא רבי אמי ורבא כו' אבל לגירסת הקונטרס כו' והיינו דלא כהלכתא. ^(ל) לכאורה בלא"ה הוה מצו התוס' לאקשווי שאין סברא לומר דר' אמי ורבא באין לתרץ מילתא דרב הונא בריה דרב יהושע דתלמידו דרבא הוה כ"ש ר' אמי שהיה מאמוראי קדמאי. מיהו למאי דפרישית אתי שפיר אפילו לגירסת הקונטרס כיון דלקושטא דמילתא מצי למימר דבסוכה דהוה מדאורייתא ויש לה גם כן חזקת שאינו מסוככת קודם שנתן עליה כל הסכך, ומש"ה יש לאסור בפרוך כעומד לכו"ע ובעינן דוקא מעדיף לרבי אמי ולרבא אם היו נתונים שתי נותנן ערב, כן נראה לי נכון לעולא שכבר כתבתי דמפירוש רש"י בפ"ב דחולין משמע דהך מילתא דמחצה על מחצה בכל גווי איתמר, אבל באמת שפירשו תמוה בזה דהא ודאי שאני שחיטה דקיי"ל [חולין ט' ע"א] בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת ובלא"ה אתי שפיר הא דמקשה התם לענין פסח מ"ט דרב משום דכיון דמחצה על מחצה דטמאים הוה כרוב י"ל דאיחדו כולם לפסח שני כדמשמע לישנא דמתניתין דפסחים (דף ע"ט ע"א) דאין סברא ¹⁹ למר שהללו יעשו לעצמן והללו יעשו לעצמן אי לאו דיליף לה מקרא דאיש איש, כן נראה לי ואין להאריך כאן יותר ודו"ק:

דף טו ע"א

במשנה המשלשל דפנות מלמעלה למטה אם נבנה מן הארץ ג' טפחים פסולה. ופירש"י דהיינו כדי שיוזקק הגדי בבת אחת דאמרן פסולה עכ"ל. ^(ל) וכונתו מבוואר דהיינו מאי דפשיטא לן בעלמא דבקיעת גדיים מבטלין מתורת לבד ואמרינן נמי בפרק הזורק [שבת ק"א ע"א] היכא דאיכא בקיעת גדיים לא אמרינן גוד אחית. אלא דלפי"ז קשיא לי דלמאי דמשמע בשמעתי דלרבנן דקיי"ל כוותיהו לשיטת רוב הפוסקים מחיצה תלויה לא מהני לא בשבת ולא בסוכה, א"כ לפי"ז בטלה לה תורת גוד אחית לגמרי דאי בפחות מג' דלא שייכא בקיעת גדיים אין אנו צריכין לגוד אחית ולעיל בריש פירקין ובכולה תלמודא משמע בפשיטות דגוד אחית הוי הלכה למשה מסיני. תו קשיא לי מאי שנא מאכסדרה בבקעה דמשמע לקמן דלכו"ע אמרינן פי תקרה יורד וסותם במחיצה אחת או ככולן כמו שאבאר לקמן ואמאי לא חיישינן לבקיעת גדיים.

ונראה לפענ"ד ליישב חדא מגו חדא דעיקר גוד אחית דהוי הלכה למשה מסיני היינו לענין פי תקרה דיוורד וסותם וכן משמע להדיא לעיל (דף ו' ע"ב) בתוספות ד"ה לגוד ע"ש. וא"כ לפי"ז לא חיישינן לבקיעת גדיים לכו"ע כיון דהלכה למשה מסיני הוא וטעמא נמי איכא דכיון שאין שם מחיצות כלל אלא שאנו אומרים דע"י פי תקרה לבד הוי ליה כאילו כולה סתום עד למטה מש"ה לא שייך לומר דבקיעת גדיים מבטלי להך מחיצה, משא"כ במחיצה תלויה בשמעתי דלא שייך פי תקרה אלא שאנו רוצים להתיר ע"י אותה מחיצה תלויה עצמה מש"ה שפיר ס"ל לרבנן דבקיעת גדיים מבטלי להן מחיצה והוי כמאן דליתא. ואע"ג דבפרק הזורק (דף ק"א ע"א) משמע דמחיצה תלויה דהכא היינו נמי מטעם גוד אחית נראה דהיינו דוקא אליבא דר' יוסי בר' יהודה דהתם דלא חייש לבקיעת גדיים, משא"כ לרבנן הא מסקינן התם דמהאי טעמא גופא סברי דאין מחיצות תלויה מתרת אלא במים משום דבקיעת גדיים מבטלין המחיצה ולרידהו לא מתוקמי הלכה למשה מסיני דגוד אחית אלא לפי תקרה לחד וכדפרישית, כן נראה לי נכון אבל אי אפשר דלרבנן אתיא הילכתא דגוד אחית למחיצה תלויה במים דהא ודאי ליתא דלכאורה במים לא שייך איסור דאורייתא בין לענין שבת ובין לענין סוכה. (אלא

דבירושלמי דשמעתין נפ"א היין מבואר להדיא דמחיצה תלריה ופי תקרה הם ענין אחד ממש ע"ש וצ"ע):
על העומד מהאי טעמא גופא נהי דרה"י לא הוי רה"ר נמי לא
הוי אלא כרמלית, כן נראה לי ועדיין צ"ע ודוק היטב:

שו"ע הרב שנה"י

י בית הכסא שעל פני המים מותר ליפנות בו על ידי מחיצה תלויה שיעשנה למטה סביבו עלדרך שנתבאר בגזוזטרא שבמחיצה זו אומרים בה גוד אחית הואיל והיא עשויה בשביל כרכדי להתיר ליפנות שם בשבת אבל במחיצות בית הכסא עצמן הואיל ואינן עשויות להתיראלא לצניעות אין אומרים בהם גוד אחית (ב) לפי שמן הדין לא היה ראוי להתיר כלל משוםגוד אחית אפילו במחיצה תלויה למטה שהרי במחיצות התלויות ביבשה הגבוהות ג' טפחיםמן הארץ אין אומרים בהם גוד אחית לפי שהגדיים יכולים לבקוע תחתיהם כמו שנתבארבסי' שמ"ה וכאן במים אף שאין הגדיים יכולים לבקוע שם מכל מקום הרי דגים יכוליםלבקוע שם ומפני זה אין הגזוזטרא רשות היחיד אלא אם כן חלון פתוח לה אלא קל הואשהקילו חכמים במים לומר גוד אחית הואיל ואין בקיעת הדגים נראית ולא הקילו אלאכשעשה המחיצה לשם המים כדי להתיר בהם הטלטול שיש לו בזה היכר וזכרון שהמיםשתחתיהם כרמלית הם ואין הטלטול מותר שם אלא ע"י מחיצה אבל מחיצה שלא נעשיתבשביל כך אין בה היכר כלל:

חזו"א סי' סח אות ט-י, סי' עט אות יא החל מואע"ג

אפי' אח"ל ספיקא דסק"ד לחומרא, למ"ד עומ"ר מ"ז לדין כ"ו עומד, מדין פרוץ כעומד, וככ"ל כ"ו עומד מ"ז לדין ז', ופרוץ ז'. — וכן ברח"ל ל"ד, ע"ש פ"ג, ברח"ק ז', ע"ש פ"ז, ברח"ק ג', ע"ש פ"ד, מותר אפי' אח"ל ספיקא דסק"ד לחומרא, אפי' למ"ד עומ"ר מ"ז לדין ל"ב עומד, מדין פרוץ כעומד.

ט) שו"ע ס"ג ס"ט, פרוץ כעומד מותר כ"ו ב"ן בערב כ"ו, ב"מ"ב בבב"ל תמה על ה"ב דא"ר משי"ל פרוץ כעומד בערב וע"ש, ומיכו למש"כ ה"ו ח' ב' ד"ה ואלצנטיים, לחלק ב"ן חתול מצוי לסוף מצוי, א"כ משי"ל ב"ה"ב כותל שלם, ופרוץ ב"ן טפחים באמצעיתו ונשחיר ג"ט על הארץ ובי"ט למעלה, ומותר מדין פרוץ כעומד למ"ד עומ"ר מ"ז לדין כ"ו עומד, ולמ"ד דבטיק מ"ז לדין, משי"ל בנפרד ד' ונשחיר ד' על הארץ ובי' למעלה, או נפרד ג' וחל"י, ונשחיר ג' מ"ז ז"ו וז"ו וחל"י מ"ז ז"ו, ומיכו משמע דעת ח"י שבד"ר רי"צ"א עיקר.

י) שבת ק"ה תו"ה וזרק, בא ה"ן כ"ו דדוקא ע"ג כ"ו א"ג כ"ו, גר"ח דמחילה תלו"י אינה מחילה, מלכ"ד טעמא דבקיעת גדיים, שכ"ו במ"ס דליכ"א בקיעה, מ"מ אינו אלא קל שהקילו במידי דרבנן, וכדאמר בסוכה ט"ז ב', ודוקא בטעמא לכך וכמש"כ רש"י סוכה ט"ז א', וטעמא דבקיעת גדיים הוא אפי' באופן דאינו משום חלו"י כגון בדופן ז' טפחים, דנידון בעומ"ר, אפי"ה אינה מחילה משום בקיעה, ומחילה תלו"י אינה אלא באיכ"א י"ט, כדאמר סוכה ט"ז א' במתני' כ"ש שמלמטה כ"ו וש"ס ע"כ בגמ' מחללה ז' כ"ו ומאי קמ"ל כ"ו א"ל בפחות מזה לא אמרינן דליכ"ו מחילה משום גוד אחיה, וא"כ נע"ן ק"ב וברא"ו דף ד' על ד' ובקיעה מחילות למעלה י' טפחים, על כדף רכ"י גמור, ולא משום גוד אחיה, אלא כדף הוא קרקעית רכ"י, ולא כ"ו מחילה תלו"י, וכמש"כ ח"י ל"ט א' ד"ה שח"י, וז"ו טעמא דכל ספיעות דכ"ו רכ"י מה"ת, מיכו א"כ נע"ן ק"ב גבוה י' ובינה דף עליו בלא מחילות על גבה, בזה א"ו דנין דליכ"ו ע"כ כדף רכ"י כדון כל עמוד גבוה י' ורחב ד', דחשיב כמחילות ע"ג, ומיכו גם בזה בעיקר תנאי שלא יבא אור"י ג"י מפסיק ב"ן העמוד לארץ שלא יבא תלו"י, ובזה א"ו דנין מדין גוד אחיה וכו"י כמנהג בארץ וא"ן אור"י מפסיק, וכו"י ע"כ ספיר רכ"י ע"י גוד אחיה, ואפשר דא"כ כדף ע"כ י' טפחים א"כ לעעמ"א דגוד אחיה, ודוקא משום שא"ן ב"ב י"ט ל"ך לעעמ"א דגוד אחיה למכו"י כעמוד גבוה י', מיכו א"כ דאמר גוד אחיה לענין למכו"י ע"כ כדף רכ"י, שא"ו גוד אחיה לעשות מחילות, שא"כ דין מחילות למעלה אלא מלא"ו ותקו"ן שלא תבטל כדף, א"ל למחשב רכ"י תחת כדף שז"ך תורת מחילות לתיקף חלל בזה לכו"י לא אמרינן, א"כ בלא בקיעה גדיים שכ"ו ז"ו דין פי הקרה שלא אמר אלא ברוח אחיה, ולא יבא החקרה עגולה, וככל תנאי פ"ח, וא"י כ"ו אמר גוד אחיה א"כ כל תנאי.

יא) והלכך למאי דמסקו"ן דכי"ו גדיים בוקעין מבטל בטל כדף ולא אמרינן ב"ב גוד אחיה א"כ למחשב רכ"י על גבה, רק כי"ו דליכ"א בקיעה אמרינן גוד אחיה לענין ע"ג, פשיטא ד"ש לחלק ב"ן תחתיה לע"ג, שבר"ו לענין תחתיה א"ן שום יתרון א"כ קורה כל החלל או שכיב עושה מחילה כל שבו באור"י שלא אמרינן גוד אחיה להבטיח מחילות אפי' לר"י סוכה ט"ז א' וכש"כ לרב"ן שא"כ א"כ ע"ש י' טפחים באור"י כ"ו מחילה תלו"י, וכ"כ בקורה כל השעה כיון דליכ"א משום פ"ת, לא כ"ו מחילה למטה, ובש"כ ע"כ כדף דנע"ש רכ"י וכדף הוא כארע"א סמיכת"ה לג"י רשות ע"ג, א"ל למאי דכ"ד דא"כ דבקיעת לא בטל כדף משום גוד אחיה, וכיון דחזין דבקיעת מבטל מחילות א"כ בדופן ז"ט שהוא עומ"ר עירובין ט"ז ב', ע"כ שבבקיעת יש לנטל גם כדף, א"כ לא דאמרינן גוד אחיה וכו"י כמחילה שלא יבטל ע"י בקיעה, כמו בפ"ת שא"ן בטל ע"י בקיעה, ולענין להפקיע חסרון בקיעה א"ן לחלק ב"ן ע"ג לתחתיה, וכיון שגוד אחיה מפקיע חסרון בקיעה כש"כ שמשפיק חסרון תלו"י, וחסרון של שיעור י"ט, וז"ו דקשי"א לכו"י לתת, דיקשה ר"ב יוסף ל"ג ממתי' דל"ל מחילה י' תסגי ב"ן, וכ"כ דיקשה מדינת דפ"ת, וכו"י.

עומד מרובה על הפרזה במקום אחד ב"ל הפסק ג"ט, וככ"כ לא חשיב עומ"ר, גם למ"ד עומ"ר מ"ז לדין כ"ו עומד כ"כ גר"ט, ומיכו גר"ח דלא גרע מעומ"ר מ"ז לדין, דא"כ דכל עומד פחות מהפרזה, מ"מ מוצרפין העומדין, וה"י לזערפו, ולהחיר בעומ"ר של כל השעה, והלכך מחשבר דכ"כ חשיב עומ"ר לכו"י דכ"כ עדיף מעומ"ר מ"ז לדין, דה"ס הפרזה מפסקת את העומדין וכ"כ רב"ה עליהן, משא"כ כ"כ ב' העומדין א"ן הפסק ביניהן.

כ) וא"י א"כ כל פרזה שא"ן עומ"ר עליה, לא מ"ז אחד ולא מ"ז לדין, אחרת, מ"מ לא מחבטל כעומד ש"ן ה"ל, כגון כותל כ"ב, עומד ג', פרוץ אמה, עומד ב', פרוץ ו', עומד ז', הא"ו עומד ז' מותר א"כ פרזה ו', א"ל חשיב עומד ב' כמא"ן דליכ"א ויהי' כפרזה י"ב, א"כ ד"ן כדון כעומד ש"ן ב' פרזה באופן דאמרינן אח"א אור"י דכ"כ כ"ו וכמש"כ סק"א, כ"כ העומד חשיב עומד מעליה, א"ל שאינו מותר א"כ הפרזה, והלכך כעומד ז' מותר אחרת, וכן בכותל כ', עומד ג', פרוץ אמה, עומד ב', פרוץ ו', עומד ב', למ"ד עומד מ"ז לדין חשיב עומד, ויתרה פרזה ו' ב"ב העומדין ש"ב לדין.

ו) ואח"ל ספיקא דסק"ד לקולא, וכל שמצטרף העומד חשיב עומד, כותל כ"ב, עומד ג', פרוץ אמה, עומד ב', פרוץ ז', עומד ב', פרוץ אמה, עומד ג', חשיב עומ"ר, וא"כ למ"ד עומ"ר מ"ז לדין ל"ב עומד, כ"כ חשיב כעומ"ר מ"ז לדין דחשיב כעומד ח' בכל ז' ובפרזה באמצע ז', א"כ שא"ן רוב של כל הכ"כ במקום אחד לא איכפת ל"ן כמש"כ סק"ב.

ז) א. כותל ט"ו וכו' עומד מזה ומזה, וכו' פרוץ באמצע, נידון בעומ"ר, א"כ למ"ד עומ"ר מ"ז לדין, לא מהני, כ"כ מדין פרוץ כעומד, חשיב כעומ"ר מחד ז' — ב. כותל ט"ז וד' פרוץ מזה ומזה, ועומד ח' באמצע, נידון בעומ"ר, מדין פרוץ כעומד, וש"י א"כ למש"כ בסק"ג דבעומד ז' כה"ג אסור — ג. כותל י"ד, עומד ג', פרוץ אמה, עומד ב', פרוץ ב', נידון בפרוץ כעומד וש"י, א"כ אח"ל ספיקא דסק"ד לחומרא. — ד. כותל ט"ז, עומד ג', פרוץ אמה, עומד ב', פרוץ ז', ש"י מדין פרוץ כעומד, אח"ל ספיקא דסק"ד לקולא. — ה. כותל כ"א, עומד ג', פרוץ אמה, עומד ב', פרוץ ו', עומד ו', מותר מדין פרוץ כעומד, א"כ אח"ל ספיקא דסק"ד לחומרא, ואפי' למ"ד עומד מרובה מ"ז לדין לא מהני. — ו. כותל כ"ד, עומד ג', פרוץ אמה, עומד ב', פרוץ ע"ש, עומד ב', נידון בעומ"ר מ"ז לדין כ"ו עומד, א"כ אח"ל ספיקא דסק"ד לחומרא, דכ"כ נידון בפרוץ כעומד. — ז. כותל י"ט, עומד אמה, פרוץ אמה, עומד ג', פרוץ ח', עומד ג', פרוץ אמה, עומד אמה, מותר מדין פרוץ כעומד, למ"ד עומ"ר מ"ז לדין כ"ו עומד, אח"ל ספיקא דסק"ד לקולא.

ח) י' ב' מצוי שהוא רחב ע"ו כ"ו, גר"ח דמכו"י שהוא רחב ל"ג, וע"ש פ"ג, ובח"ק ח', וע"ש פ"ד, ובח"ק ג', וע"ש פ"ד, מותר, דא"כ ד"ש כא"ן פרוץ מרובה בכל הדופן, דברוח כ"ו, א"כ עומ"ר א"ל בחלק הדופן היותר על י' אמה, כמש"כ סק"ג, וכ"כ ב"כ א"כ היותר א"כ עומ"ר שהפרזה ג' כ"כ ב"ן ב' עומדין של ד', ופרזה ח' איכ"א על עומ"ר מ"ז לדין אח"ל ספיקא דסק"ד לקולא, וחשיב ח' עומד מ"ז לדין מ"ז ז"ו, וא"י משום שא"ן עומ"ר בכל השעה של כ"ב, ותנאי ז"ו ל"ך גם ברוח רביעית בחלק היותר על ע"ש וכמש"כ סק"ג, מ"מ ייתר בפרוץ כעומד שבר"ו יש כא"ן י"א עומד וי"א פרוץ, וכן יש להחיר מה"כ א"כ למ"ד עומ"ר מ"ז לדין ל"ב עומד, דכ"כ חשיב כעומ"ר מ"ז לדין פרוץ כעומד, דכ"כ ליכ"א למימר אח"י אור"י דכ"כ כ"ו, כיון שהפרזה ש"ן העומדין של ד', אינו אלא ג', ולכ"ל כ"ו העומדין יחד, ע"י פרזה ח' ופרזה י', א"כ כיון שה"ן בשעה י"א אמה, כ"ל עומ"ר, א"כ דלא חשיב לענין שיעור עומד רק ח', מ"מ לענין סכר"א דת"י אור"י דכ"כ כ"ו ל"ך אור"י מרובה על כל השעה המחבטל או ש"כ א"ו. — וכן ברח"ל ל"א, ע"ש פ"ג, ובח"ק ז', וע"ש פ"ד, ובח"ק ג', וע"ש פ"ד, מותר

סימן טז

הערות שלא בעיון בספרי המפרשים והפוסקים דל.

עירובין כ"ח ב, הוד"ה הואיל וכו' דבקל יכול למתקן. ז"ע מ"ט כפניות דמטמא עומתא איבלין ונקא בכסף מטבר ומ"ט קור דנקא ואינו מטמא עומתא איבלין, ואי דקור חשיב כעור ותקינו קשה א"כ לא יבא נקה בכסף מטבר כמי שאין לוקחין עור במטות מטבר אפי' ע"מ לשלקו, ונראה דאף בכבר שלקו אינו נקה דלא חשיב פרי מפרי שאינו פרי, וע"כ שאין קור כעור אלא ככפניות והא דתון קור מטמא עומתא איבלין דלא קריין צו מכל האכל אשר יאכל כיון שאין נטעין אדעתא דקורא וכמשי"כ תוי לעיל ד"ה קור, אבל כפניות היא פרי עמונה אפי"ג דלא נגמרה עדיון מ"מ כיון דראוין למתקן מקרי אבל ופאשר דאין כינת תוי דכפניות קל למתקן יותר מקור אלא קל למתקן יותר מעור דאי הוי כעור בלחמה לא הוי נקה בכסף מטבר וכשי"כ שלא הוי מטמאין עו"ה, אבל חילוק קור מכפניות לענין עו"ה הוא משום דלא נטעי אינשי אדעתא דקורא ובלגך כל שלא שלקו אינו צביל האיבלין.

ל"ב ב' שמעתי נגדול ציבורי, יש לשי' נראה לק' ל"ו ב' דכוף היום קונה עירוב ולדידי' כבר זה היום חול ולמחר קדש הוי עירוב כמשי"כ תוי שם ד"ה מ"ט, ובי"ה שמעתי ציבורי"כ וע"כ ל"ל דכאי תנא סבר ההלכה היום ק"ע, וב"ט דכשיצו איבא סעודה הראוי' סברי סוף היום ודוהק, ופאשר דבי"ה אפי' כמיד ההלכה היום ומשום תוספת יו"ה"כ קפרכי להו לבי"ט, ולפי"ז ל"ל דלבי"ט סוף היום של היתר, ק"ע, וכמשי"כ ריעב"ה, אבל דוחק דפליגי צב"ה ב"ט וב"ה, ופאשר דבי"ט הלכו בין אכל הראוי אלא יומא קגרים וצין איסור חפלא.

שם רשי' ד"ה עירוב ה"י לבי"ט שחורים וכו', משמע דלחנני' אליבא דבי"ט לא מהני עירוב דרגליו, ול"ע מי הכריח לרבינו לפרש כן. שם בגמ' והולך לשחורים כו', יש לשי' הא מצוה לק' ל"ד אי דכיון דאי צפי אמטויי מלך ממעו ל"י חשיב עירוב וכ"כ מני ממעו דרך לבי"ט, וי"ל דש"ה"כ דלא נחבין לשחורים שיקנו לו שציתה, ועוד י"ל דלבי"ט אליבא דחנני' לא מהני מני ממעו ל"י.

ל"א א' רשי' ד"ה אי הכי וכו' ויצאונו אלנו, נראה דמייירי דנחבין לשבת חוץ לקבר דאי נחבין לשבת על הקבר ה"א מצוה ל"ד אי צמגל דלריך שיציאו לעירוב על המגדל ופאשר דדוקא באין עירובו במקום שציתחו צעין שיכול להביאו אבל בעירובו במקום שציתחו ציכול ליענו ולאכלו סגי, כיון דאכלו חוץ ד"ה של שציתחו, ופאשר דכל שהעירוב חוץ ד"ה של שציתה חשיב כל ד"ה במקום שציתה, ודוקא כשהעירוב חוץ לד"ה צעין שיכול להביאו למקום שציתה ממש.

ל"ב ב' מתני' אין עירובו עירוב, נראה דאפי' למ"ד לק' ל"ו א' סוף היום קונה עירוב אין כאל' עירוב דקשה לכיון סוף היום וע"כ א"ל ליעלו צסוף היום ממש ובעין שכתבו תתי' לעיל ל"ב ב' ד"ה ולפרש דלרבי וכו' עירובו אפי' אי תחלה היום ק"ע, ועוד דלמא ציב"ש יומא וכו' ציב"ש ק"ע ואי אפשר ליעלו ציב"ש מספיקא.

ל"ג א' גמי לימא קסברי רבין לרדיון אסורין, למאי דמסיק בסמוך דכלכלה משלימתו ל"י לכאורה כרמלית היא, ופאשר דאין הכלכלה קבועה ואין כרמלית צבליים וכמשי"כ תוי שבת ק"ה א', ומיהו צתי' לק' ד"ה הואיל פי' כלכלה כרמלית, ופאשר דצמה דפריך האי אילן כ"י סחר הא דאמר אלא ארושא, ושפיר י"ל אסיפא ומשום כרמלית, ולמאי דמתרין ר' ירמי' מצוה צתי' ד"ה הואיל בין לפי רש"ש וצין לפי תוי דשבת מיהא איבא.

שם תוי ד"ה והא, לטיקרו של אילן שהוא מקום שציתחו ממש, נראה להכריח דבעין שיציאו למקום שציתחו ממש ולא סגי צמה שיציאו חוץ ד"ה מיהא דאמר לקמן ל"ד א' צמגדל הואיל ויכול לנטעו ומשי' צמסומר הא מ"מ יכול להביא העירוב חוץ ד"ה של שציתה דכ"ה כי שבת למעלה יש לו ד"ה גס למטה וכמשי"כ ק"ה

לרף הא שראוי לסוגרו וגם עתה הוא כעין שער, והדברים מהמניחים, ודלוי ל"ה אינו מתיר אלא בשעה שהוא צבוי ולא בזמן שהוא הרים ואינו ענין למחוסר קריצה ולא ללכת הראוי לנטול, וגם סוף שהוא כעין שער אינו כגוים אם אינו כדון שער, איבא למשי"כ ס"י ז' סק"ז ציור ה"ה"ס צשראנק של מוכסין היו משקוף גמור וחשיב ל"ה.

ע' מש"כ שדלוחה בלא ל"ה, יש מקום להקל צב"ה ק"ה, ע"י מש"כ צ"ה"כ לעיל ס"י י"ד.

י' מש"כ ס"י ז' צפי דברי הג"ה דאם המשקוף משולב צידות חוץ המזוחות פסול ל"ע וע"י ס"י ז' סק"ט, וסק"י.

יא' מש"כ ס"י ז"ה להכשיר קנים אחורי הכותל תמוה מאד, ובורחת הגליון ר"מ ז"ל תמ"ה, ואולי צכנון זכ' אין למודין הלכה מפי משה, והנה בגליון ז"ל דן צב"ה גס צבי ל"י וצליקוטים ס"י ל"ד, ומצוה"ה שם שהגאונים הפמ"ה והצב"ש והת"ש כלם שוים לאכור, ואם כי הביאו ראיות ועל ראיותיהם דן הגליון ז"ל, מ"מ הדבר א"ל ראי' דאחורי הכותל אין לי שום יחוס למה שצפנים מן הכותל וכל שצין הכתלים אין מזוחות אלא כל האויר פרוץ צמגלוו אין כאל' פתח, וכבר הוכיח הד"מ שאין הכותלים כמזוחות מיהא דקורה לא הוי ל"ה וכמשי"כ ה"ה"ס ז"ל שם [וגם לא דנו אלא שראשי הכתלים יחשבו כמזוחות אבל כתלים עלמין לית דינא ודיניאל] ואם ישמיד אחורי כותל קנה צב"ה י' היתכן שצב"ה יהול על הקורה שם ל"ה, ואין למצוי עסק עם מה שאחורי כותליו, וכבר אמרו עירובין ל"ב ב' ואילו הטיב את גיפ"ה גדולה גמי אסורה א"ל התם סיווק מחינות הוא כ"י ובי"ה הטיב מצפנים ואין מזוחות צולגות סיווק מזוחות היא, וצליקוטים ס"י ל"ד שהיא אחריניתא משנת תק"ץ כנראה חזר צו מקמייתא, והעמיד יסוד על מש"כ שיהא צולג הקנה ממעל לכותל אל הלל המצוי, ואפי"ג דצב"ה מן הארץ ג"ט מ"מ לא הוי גדיים צוקטין, [לא פי' כותח ז"ל למה אין גדיים צוקטין ואולי כותח למשי"כ תוי שבת ק"ה א' ד"ה י"ט, דצמשהו לא חשיב צוקטת גדיים] ותמוה וכו' אין גדיים צוקטין מאי הוי, וכו' מהני גוד אחית לעשות מזוחה הלא גס לצוד לא מהני דהוי פתחי שימא, וכשי"כ שאין מזוחה ע"י גוד אחית, ועוד גוד אחית כזה לא שמתנו ומחילה תלוי אינה מתרת אפי' עשה למטה ג"ט דלא הוי גדיים צוקטין, וכדאמר עירובין י"ב א' קל הוא שהקילו הכמים צמים אלמא דצחורצח אפי' העמיד על הארץ ג"ט ואח"כ תלה המחילה דניבא צוקטת גדיים גמי פסול, דאי כה"ג כבר אין כאל' קולא צמים דהא צוקטת דגים ל"ט צוקטת כדאמר שבת ק"ה א', וכן עירובין ע"ז ב' צסוגיא דעומ"ר צברצ מצוה"ה דלריך עומ"ר חוץ י"ט דוקא, דל"ג"כ מש"ל עומ"ר צבעמיד קנה סמוך לארץ ג"ט ואח"כ תלה מחללת ז"ט והצביחה ז"ט פחית משהו, אלא עומד מרובה חוץ י"ט צעין, וכן שמתע שם שלהי סוגיא דאמר ר"ה מחילה תלוי איבצעי ל"י ופרשי' דמצטיא ל"י נהי דנא מהני מחילה תלוי אם הפרוך למטה מרובה מ"מ אם העומד מרובה מצטיא ל"י, וקשה דאם אחית דמצטיא ל"י אם עומ"ר מהני אף גדיים צוקטין, ל"ל מחילה תלוי, אף צבעמיד כדי למטה ולמעלה אף עפחוס ומשהו חשיב ל"י ולעיל פריך צפשיעות אי מוקים ל"י תתאי הו"ל מחילה שהגדיים צוקטין, אלא ע"כ ר"ה מוקי ל"י צאיבא למטה גדור ג"ט והינה פרוץ יותר מני"ט ואח"כ העמיד ד"ט ואפי"ג דצולג חוץ מ"מ מ"מ מצטיא ל"י דחושיל משום עומ"ר, ולפי"ז ל"ל דאם היב עומ"ר חוץ י"ט ודאי מהני לר"ה, אלא דמצטיא ל"י משום דמחילה שחון ל"י"ט משלים לעומ"ר, ול"ע (ע"י לעיל ס"י י"ג).

יב' ומשי"כ ה"ה"ס דאם הקורה צראש המצוי הוא ל"ה וכשר אפי' צרחצ צ"מ"ט ואפי' אין צוקרה עפה, א"ל לומר צ"ן דכל כהאי לא הוו סתמו ל"ן צגמי והלא סתם קורה צראש המצוי הוא, וע"י עירובין ח' ב' מצוי שצ"ו אחד ארוך כ"י ואם הוא ל"ה צאלכסון גמי כשר, ומה דקשה ממזוחה נצבאר לעיל ס"י י"ד.

23

רמב"ם פט"ו הי"ג Note corrected chapter

יג והיאך מעמידין את המחיצה במים: אם הייתה למעלה מן המים, צריך שיהיה טפח מן המחיצה יורד בתוך המים, ואם הייתה המחיצה כולה בתוך המים, צריך שיהיה טפח ממנה יוצא למעלה מן המים--כדי שיהיו המים שבחצר מובדלין; ואף על פי שאין המחיצה מגעת עד הקרקע, הואיל ויש בה עשרה טפחים, הרי זו מותרת. ולא התירו מחיצה תלויה, אלא במים בלבד: מפני שאיסור הטלטול במים מדבריהם, הקלו במחיצתו, שאינה אלא כדי לעשות היכר.

ריטב"א שבת קא: ד"ה אלא ש"מ

חידושי הריטב"א מסכת שבת דף קא עמוד ב

אלא ש"מ בקיעת דגים לא שמה בקיעה. וק"ל אם כן לא הקלו במים כלום, י"ל שזו היא הקולא שהקלו בה שלא לחוש לבקיעת דגים שאינה נראית, כי משורת הדין מה לי בקיעת גדיים מה לי בקיעת דגים, אדרבה בקיעת דגים שכיחה התם מה שאין כן בבקיעת גדיים, וק"ל טובא למה הוצרך רב אשי להביא ראיה מהא דאמר רב אין מחיצה תלויה מתרת אלא במים, אמאי לא מייתי מתני' דכיצד משתתפין דגזוזטרא (עירובין פ"ז ב') דשמעינן מינה דמחיצה תלויה מתרת במים, אלמא בקיעת דגים לא שמה בקיעה, וי"ל משום דהא דרב מימרא כללית [היא] מחיצה תלויה מתרת בכל מקום במים ואינה מתרת בשום מקום אחר, ושמעינן מינה להדיא טפי דטעמא משום דבקיעת דגים לא שמה בקיעה.

מאירי סוכה טז, ד"ה המשנה הז'

בית הבחירה (מאירי) מסכת סוכה דף טז עמוד א

המשנה השביעית והכונה בה להתחיל בביאור החלק השלישי והוא שאמר המשלשל דפנות מלמעלן למטן אם גבוהה מן הארץ שלשה טפחים פסולה מלמטן למעלן אם גבוהה מן הארץ עשרה טפחים כשרה ר' יוסי אומר כשם שמלמטן למעלן עשרה טפחים כך מלמעלה למטה עשרה טפחים הרחיק את הסינוך מן הדפנות שלשה טפחים פסולה אמר הר"ם גובה הסוכה אין ראוי שיהיה פחות מעשרה טפחים כמו שזכרנו ור' יוסי סבר כי מחיצה תלויה מותרת ולפיכך אומר כי כשהדופן הוא לבוד בגג ויש בו עשרה טפחים אפילו בינו ובין הארץ יותר משלשה טפחים שהוא כשרה ואין הלכה כר' יוסי: